با ایران توشه
یک قدم جلوتر
باش!

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

ایران توشه، مرجع دانلود فایل های کمک آموزشی دانش آموزان و کنکوری ها

همه چیز
برای موفقیت
تو!

- دانلود رایگان آزمون های آزمایشی قلمچی، خیلی سبز، گاج و ...
- دانلود رایگان گام به گام تمامی دروس
- دانلود رایگان نمونه سوالات امتحانی (نوبت اول و دوم) و امتحانات نهایی
- دانلود رایگان جزوه های کمک آموزشی و شب امتحانی

کافیست هر فایلی که نیاز دارید را در گوگل به این صورت جستجو کنید:

فایل مورد نیاز + ایران توشه

مثال:

دانلود گام به گام دوازدهم تجربی ایران توشه

irantooshe.ir

t.me/irantooshe

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم

پاسخ فعالیت‌ها و پرسش‌های کتاب

پایه نهم · دوره اول متوسطه

شامل پاسخ فعالیت‌ها، پژوهش‌ها، کارهای گروهی و پرسش‌های کتاب

تهیه‌شده در ایران‌توشه، توشه‌ای برای موفقیت

irantooshe.ir

فهرست فصل‌ها

۱ فصل اول — سیاره زمین ۴

۲ فصل دوم — سنگ‌کره، آب‌کره و هواکره ۱۱

۳ فصل سوم — زیست‌کره ۱۸

۴ فصل چهارم — ساکنان سیاره زمین ۲۳

۵ فصل پنجم — عصر یکپارچگی و شکوفایی ۲۹

۶ فصل ششم — ایران از عهد نادرشاه تا ناصرالدین‌شاه ۳۴

۷ فصل هفتم — ایران در عصر مشروطه ۴۰

۸ فصل هشتم — سقوط حکومت شاهنشاهی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ۴۶

۹ فصل نهم — فرهنگ و هویت ۵۱

۱۰ فصل دهم — خانواده و جامعه ۵۷

۱۱ فصل یازدهم — حکومت و مردم ۶۱

۱۲ فصل دوازدهم — بهره‌وری ۶۵

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل اول

سیاره زمین

فهرست

۱ صفحه ۱۰ · فعالیت — حیات در فضا و سیارهٔ بهرام ۵

۲ صفحه ۱۱ · فعالیت — شگفتی‌های آفرینش و آیهٔ سورهٔ غافر ... ۵

۳ صفحه ۱۴ · فعالیت — موقعیت ایران و مدارها روی کره ... ۶

۴ صفحه ۱۴ · فعالیت — طول و عرض جغرافیایی روی کره ... ۶

۵ صفحه ۲۷ · فعالیت — جهت قبله ۷

۶ صفحه ۲۸ · پرسش درون‌متن — چرخش زمین و روز و شب ... ۷

۷ صفحه ۳۰ · فعالیت — ساعت واقعی و رسمی ۷

۸ صفحه ۳۰ · پرسش درون‌متن — ساعت مردم هند، ایران و عربستان ... ۸

۹ صفحه ۳۲ · فعالیت — دایرهٔ روشنایی و فصل‌ها ۸

۱۰ صفحه ۳۴ · به کار ببندیم — مختصات جغرافیایی و سرعت زمین ... ۹

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir

۱ صفحه ۱۰ فعالیت

۱) الف) جست‌وجو کنید که آیا تاکنون در اکتشافات فضایی اثری از حیات در نقاط دیگر فضا یافت شده است؟
ب) به نظر شما چرا در کاوش‌های فضایی به تحقیق دربارهٔ سیارهٔ بهرام (مریخ) بسیار توجه می‌شود؟

الف) تا امروز در هیچ‌یک از کاوش‌های فضایی (مانند مأموریت‌های ماهواره‌ای و مریخ‌نوردها) نشانهٔ قطعی و تأییدشده‌ای از حیات در نقاط دیگر فضا پیدا نشده است. زمین تنها سیاره‌ای است که تا کنون حیات در آن شناخته شده است.

ب) مریخ از بسیاری جهات به زمین شباهت دارد: روز و شب تقریباً هم‌اندازهٔ زمین، فصل‌های متفاوت، وجود یخ در قطب‌ها و نشانه‌هایی از وجود آب در گذشته. به همین دلیل دانشمندان امیدوارند در آن نشانه‌ای از حیات گذشته یا امکان زندگی انسان در آینده بیابند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲ صفحه ۱۱ فعالیت

۲) الف) با مراجعه به کتاب‌های علوم و نجوم یا پایگاه‌های اینترنتی چند مورد از شگفتی‌های کهکشان‌ها و اجرام آسمانی منظومهٔ خورشیدی و سیارهٔ زمین را استخراج کنید و در کلاس بخوانید.
ب) به نظر شما تفکر در این شگفتی‌ها چه ارتباطی با موضوع خداشناسی دارد؟
ج) از معنی آیهٔ ۵۷ سورهٔ غافر چه می‌فهمید؟

الف) نمونه‌ها:

- کهکشان راه شیری بیش از صد میلیارد ستاره دارد و خورشید تنها یکی از آن‌هاست.
- خورشید حدود ۲۳۰ میلیون سال طول می‌کشد تا یک بار مرکز کهکشان را دور بزند.
- زمین تنها سیاره‌ای است که حیات در آن شناخته شده و فاصلهٔ مناسب از خورشید، هوا، آب و خاک مناسب دارد.
- سیارهٔ مشتری بزرگ‌ترین سیارهٔ منظومهٔ شمسی است و زحل حلقه‌های زیبایی دارد.

ب) هرچه بیشتر در عظمت، نظم و دقت آفرینش کهکشان‌ها، ستارگان و زمین بیندیشیم، بیشتر به وجود آفریدگاری دانا و توانا پی می‌بریم و عظمت و قدرت خداوند را بهتر درک می‌کنیم.

ج) آیه می‌فرماید: «آفرینش آسمان‌ها و زمین بسیار بزرگ‌تر از آفرینش مردم است، ولی بیشتر مردم این را درک نمی‌کنند.» یعنی انسان در برابر عظمت جهان بسیار کوچک است و باید با تفکر در آفرینش، قدرت خدا را بشناسد و دچار غرور نشود.

۳ صفحه ۱۴ فعالیت

۱) ایران در نیمکرهٔ شمالی قرار دارد یا نیمکرهٔ جنوبی؟ نیمکرهٔ شرقی یا نیمکرهٔ غربی؟ چگونه می‌فهمید؟

۲) چند کرهٔ جغرافیایی به کلاس بیاورید؛ هر گروه با یک کره کار کند:

الف) مدار استوا، مدار قطبی شمال، مدار قطبی جنوب، مدار رأس‌السرطان و مدار رأس‌الجدی را روی کره پیدا کنید و نشان دهید.

ب) نصف‌النهار مبدأ را پیدا کنید و درجهٔ آن را بخوانید. امتداد نصف‌النهار مبدأ را در آن سوی کره پیدا کنید و درجهٔ آن را بخوانید.

۱) ایران در نیمکرهٔ **شمالی** و نیمکرهٔ **شرقی** است؛ زیرا بالاتر از مدار استوا (عرض جغرافیایی شمالی، حدود ۲۵ تا ۴۰ درجه) و شرق نصف‌النهار مبدأ گرینویچ (طول جغرافیایی شرقی، حدود ۴۴ تا ۶۴ درجه) قرار دارد.

۲) الف) مدار استوا بزرگ‌ترین مدار با عرض ۰ درجه و در وسط کره است. مدارهای رأس‌السرطان (۲۳ درجه و ۲۷ دقیقهٔ شمالی) و رأس‌الجدی (۲۳ درجه و ۲۷ دقیقهٔ جنوبی) در دو سوی استوا و مدارهای قطبی شمال و جنوب (حدود ۶۶ درجه و ۳۳ دقیقه) نزدیک قطب‌ها هستند.

ب) نصف‌النهار مبدأ از رصدخانهٔ گرینویچ لندن می‌گذرد و درجهٔ آن صفر است. امتداد آن در سوی دیگر کره نصف‌النهار ۱۸۰ درجه است (همان خط بین‌المللی تاریخ تقریبی).

۴ صفحه ۱۴ فعالیت

۳) به کمک معلم چند کرهٔ جغرافیایی را به کلاس بیاورید، به‌طوری که هر گروه یک کره در اختیار داشته باشد. سپس در هر گروه:

الف) طول و عرض جغرافیایی یک مکان را که درجهٔ آن صفر است روی کره نشان دهید.

ب) سه مکانی را که روی یک مدار قرار دارند در نظر بگیرید و بگویید آیا این سه مکان عرض جغرافیایی یکسانی دارند؟ چرا؟

ج) سه مکانی را که روی یک نصف‌النهار قرار دارند در نظر بگیرید و بگویید آیا این سه مکان طول جغرافیایی یکسانی دارند؟ چرا؟

د) کاربرگه‌های شمارهٔ ۱ و ۲ را کامل کنید.

الف) محل تقاطع مدار استوا (عرض ۰) و نصف‌النهار مبدأ (طول ۰) نقطه‌ای در خلیج گینه، جنوب غرب آفریقا است.

ب) بله؛ زیرا عرض جغرافیایی فاصلهٔ هر مکان از مدار استوا است و همهٔ نقاط یک مدار از استوا فاصلهٔ برابر دارند.

ج) بله؛ زیرا طول جغرافیایی فاصلهٔ هر مکان از نصف‌النهار مبدأ است و همهٔ نقاط یک نصف‌النهار از نصف‌النهار مبدأ فاصلهٔ برابر دارند.

د) کاربرگه‌های ۱ و ۲ روی نقشه و کره تکمیل می‌شوند و پاسخ آن‌ها تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۵ صفحه ۲۷ **فعالیت**

۱) مردم بندرعباس برای اینکه در جهت قبله قرار بگیرند بیشتر به سمت غرب متمایل می‌شوند یا مردم تبریز؟

۲) در آدیس‌آبابا (اتیوپی) و قاهره قبله در کدام سمت است؟

۳) با استفاده از یک نقشهٔ جهان‌نما بگویید که در مالزی قبله رو به کدام سمت است.

۱) مردم **بندرعباس**؛ زیرا بندرعباس نسبت به مکه در شرق‌تر و جنوب‌تر قرار دارد و برای رسیدن به جهت قبله باید بیشتر از تبریز از جنوب به سمت غرب بچرخند.

۲) در آدیس‌آبابا قبله به سمت **شمال** (کمی شمال شرقی) و در قاهره به سمت **جنوب شرقی** است.

۳) در مالزی قبله به سمت **غرب** (شمال غربی) است.

---

۶ صفحه ۲۸ **پرسش درون‌متن**

۱) نیمی از زمین که رو به خورشید است روز و روشن و نیمی دیگر شب و تاریک است. اگر زمین به دور خود نمی‌چرخید چه اتفاقی می‌افتاد؟

۲) در این حالت چرا نور خورشید در زمان معین فقط نیمی از زمین را روشن می‌کند؟

۱) اگر زمین به دور خود نمی‌چرخید، نیمی از زمین همیشه روز و گرم و نیمی دیگر همیشه شب و سرد می‌ماند و شبانه‌روز پدید نمی‌آمد؛ زندگی به شکل کنونی ممکن نبود.

۲) چون زمین کره‌ای شکل است و نور خورشید فقط به نیمی از سطح آن که رو به خورشید است می‌تابد؛ نیمهٔ دیگر در سایهٔ زمین قرار دارد.

---

۷ صفحه ۳۰ **فعالیت**

۱) الف) در زندگی روزانه ساعت واقعی چه کاربردی دارد؟

ب) چرا از ساعت رسمی استفاده می‌کنیم؟ مثال بیاورید.

۲) با توجه به نقشهٔ مناطق زمانی بگویید اگر کسی از پاریس به تهران سفر کند باید ساعت خود را جلو بکشد یا عقب؟ چرا؟

۳) با کمک والدین خود برخی از زمان‌ها یا مکان‌هایی که ویژگی‌های خاصی برای آن‌ها در اسلام بیان شده است را نام ببرید. پاسخ‌های خود را در کلاس و با دوستانتان به اشتراک بگذارید.

۴) هر ساله در کشور ما ساعت رسمی در اول فروردین یک ساعت به جلو کشیده می‌شود و در اول شهریور یک ساعت به عقب کشیده می‌شود. فکر می‌کنید دلیل این کار چیست؟

۱) الف) ساعت واقعی بر اساس موقعیت خورشید در آسمان است و برای تعیین زمان‌های وابسته به خورشید مثل ظهر شرعی، زمان طلوع و غروب و اوقات نماز، به‌کار می‌رود.

ب) چون اگر هر شهر ساعت واقعی خودش را داشت، حتی دو شهر مجاور در یک کشور ساعت متفاوتی داشتند و هماهنگی کارها مثل ساعت کار ادارات، مغازه‌ها و برنامهٔ حرکت قطار و هواپیما دشوار می‌شد. ساعت رسمی برای کل یک منطقه یکسان است. مثال: در تبریز و مشهد با آنکه ساعت واقعی متفاوت است، ادارات هر دو ساعت ۸ صبح باز می‌شوند.

۲) باید ساعت خود را **جلو** بکشد؛ زیرا تهران در شرق پاریس قرار دارد و خورشید زودتر به آن می‌تابد، پس ساعتش از پاریس جلوتر است.

۳) نمونه: هنگام طلوع و غروب آفتاب، شب و روز جمعه، اول هر ماه قمری، ماه مبارک رمضان، شب‌های قدر؛ مکان‌ها: مسجد، مسجدالحرام و کعبه، حرم امامان و امامزادگان، زیارتگاه‌ها.

۴) برای استفادهٔ بهتر از نور روز در ماه‌های گرم سال (بلندتر بودن روز)، کاهش مصرف برق و انرژی و هماهنگی ساعت کار با روشنایی روز.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸ صفحه ۳۰ پرسش درون‌متن

با توجه به تصویر روبه‌رو مردم هند طلوع خورشید را زودتر می‌بینند یا مردم ایران؟

هنگام ظهر در ایران زودتر فرا می‌رسد یا در عربستان؟

هند در شرق ایران قرار دارد و زمین از غرب به شرق می‌چرخد؛ بنابراین مردم **هند** طلوع خورشید را زودتر می‌بینند. ایران در شرق عربستان است، پس ظهر در **ایران** زودتر فرا می‌رسد.

۹ صفحه ۳۲ فعالیت

الف) با توجه به دایرهٔ روشنایی در اول تیرماه و اول دی‌ماه موقعیت سه شهر گرانادا، کیپ‌تاون و لیبرویل را توضیح دهید.

ب) به مدار قطبی شمال و جنوب در تصویر ۱ توجه کنید. چرا در اول تیرماه در ناحیهٔ مدار قطبی شمال طول یک روز ۲۴ ساعت و برعکس در مدار قطبی جنوب طول یک شب ۲۴ ساعت است؟

ج) جهت تابش آفتاب به نقاط مختلف زمین یا فصول مختلف سال چه تأثیری در کشاورزی یا معماری خانه‌ها می‌تواند داشته باشد؟

د) از مساوی بودن همیشگی طول روز و شب در منطقهٔ استوا چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

الف) در اول تیرماه (انقلاب تابستانی) خورشید بر مدار رأس‌السرطان عمود می‌تابد؛ گرانادا (نیمکرهٔ شمالی) تابستان و روز بلند دارد، لیبرویل نزدیک استوا روز و شب تقریباً برابر دارد و کیپ‌تاون (نیمکرهٔ جنوبی) زمستان و روز کوتاه دارد. در اول دی‌ماه برعکس می‌شود.

ب) در اول تیرماه، به‌دلیل تمایل محور زمین، همهٔ مناطق بالاتر از مدار قطبی شمال در دایرهٔ روشنایی‌اند و خورشید غروب نمی‌کند (روز ۲۴ ساعته)، اما مناطق بالاتر از مدار قطبی جنوب در تاریکی‌اند (شب ۲۴ ساعته).

ج) زاویهٔ تابش و طول روز بر دما و فصل رشد گیاهان اثر می‌گذارد؛ کشاورز زمان کاشت و برداشت را با فصل‌ها هماهنگ می‌کند. در معماری، پنجره‌ها و جهت ساختمان را طوری می‌سازند که در زمستان آفتاب بیشتری بگیرد و در تابستان سایه داشته باشد.

د) در منطقهٔ استوا خورشید همواره تقریباً عمودی می‌تابد؛ بنابراین طول روز و شب همیشه برابر (حدود ۱۲ ساعت) و تفاوت فصل‌ها در آن اندک است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۰ صفحه ۳۴ به کار ببندیم

۱) الف) با استفاده از یک نقشه طول و عرض جغرافیایی کشور ایران را بخوانید و بنویسید.

ب) به کمک معلم و با مراجعه به منابع، طول و عرض جغرافیایی شهر یا روستای محل زندگی خود را پیدا کنید و بنویسید.

۲) به کمک معلم طرز کار یک گیرندهٔ GPS را مشاهده و بررسی کنید.

۳) میانگین سرعت گردش زمین به دور خورشید در یک ثانیه ۳۰ کیلومتر است. سرعت حرکت زمین به دور خورشید در یک ساعت چقدر است؟ حساب کنید.

۱) الف) ایران بین حدود ۲۵ تا ۴۰ درجه عرض شمالی و ۴۴ تا ۶۴ درجه طول شرقی قرار دارد.

ب) نمونه: تهران حدود ۳۵ درجه و ۴۰ دقیقه شمالی و ۵۱ درجه و ۲۵ دقیقه شرقی است. شهر یا روستای خود را از نقشه یا اینترنت بخوانید.

۲) گیرندهٔ GPS با دریافت امواج رادیویی از چند ماهواره، فاصلهٔ خود از آن‌ها را حساب می‌کند و مختصات (طول، عرض و ارتفاع) و مسیر حرکت را نشان می‌دهد. این فعالیت عملی و با کمک معلم انجام می‌شود.

۳) هر ساعت ۳۶۰۰ ثانیه است:

۳۰ × ۳۶۰۰ = ۱۰۸,۰۰۰ کیلومتر در ساعت

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل دوم

سنگ‌کره، آب‌کره و هواکره

فهرست

۱۱ صفحه ۳۴ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۲ ... ۱۲

۱۲ صفحه ۳۹ · فعالیت — زیست‌کره و سه محیط زمین ۱۲

۱۳ صفحه ۳۸ · فعالیت — وسعت آب‌ها در دو نیمکره ۱۳

۱۴ صفحه ۴۳ · فعالیت — نام‌گذاری قاره‌ها ۱۳

۱۵ صفحه ۴۵ · فعالیت — بهره‌برداری انسان از ناهمواری‌ها ... ۱۳

۱۶ صفحه ۵۱ · فعالیت — تأثیر انسان بر ناهمواری‌ها ۱۴

۱۷ صفحه ۵۴ · فعالیت — جریان‌های دریایی و اعماق اقیانوس ... ۱۴

۱۸ صفحه ۵۸ · فعالیت — نسبت خشکی و آب؛ حفاظت از اقیانوس‌ها ... ۱۵

۱۹ صفحه ۶۳ · پرسش درون‌متن — تنوع آب‌وهوا ۱۵

۲۰ صفحه ۷۱ · فعالیت — دما و عرض جغرافیایی ۱۵

۲۱ صفحه ۷۳ · فعالیت — لایهٔ ازون ۱۶

۲۲ صفحه ۷۶ · فعالیت — فشار هوا و آلودگی هوا ۱۶

۲۳ صفحه ۷۶ · به کار ببندیم — حفاظت از اقیانوس‌ها و خلیج فارس ... ۱۷

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۱۱ صفحه ۳۴ پرسش آغاز فصل

۱) سه محیطی که در سیارهٔ زمین شرایط زندگی را برای انسان و سایر موجودات زنده فراهم می‌آورند کدام‌اند؟
۲) سنگ‌کره چه ویژگی‌هایی دارد و چه عواملی موجب پیدایش ناهمواری‌ها بر روی آن می‌شود؟
۳) آب‌کره چه خصوصیاتی دارد و نقش و اهمیت آن در زندگی انسان چیست؟
۴) هواکره چه ویژگی‌هایی دارد و عوامل مؤثر در آب‌وهوای مناطق مختلف زمین کدام‌اند؟

۱) سنگ‌کره (بخش جامد: سنگ و خاک)، آب‌کره (اقیانوس‌ها، دریاها، دریاچه‌ها، رودها، آب‌های زیرزمینی، یخچال‌ها و...) و هواکره (لایهٔ گازی اطراف زمین).

۲) سنگ‌کره پوستهٔ جامد زمین است که از سنگ و خاک ساخته شده و پستی و بلندی‌هایی (کوه، فلات، دشت، جلگه) دارد. ناهمواری‌ها بر اثر عوامل درونی (حرکت ورقه‌های سنگ‌کره، آتشفشان، زمین‌لرزه، چین‌خوردگی و گسل) و عوامل بیرونی (هوازدگی، فرسایش آبی، بادی و یخچالی و فعالیت انسان) پدید می‌آیند و تغییر می‌کنند.

۳) آب‌کره بیشتر سطح زمین را (حدود ۷۱ درصد) پوشانده است؛ آب‌ها حرکت (موج، جزر و مد، جریان) دارند. اقیانوس‌ها منبع غذا، راه حمل‌ونقل ارزان و تأمین‌کنندهٔ آب شیرین (از راه بارش) و تعدیل‌کنندهٔ هوا هستند.

۴) هواکره لایه‌ای از گازها (نیتروژن، اکسیژن و...) است که زمین را فراگرفته و از چند لایه تشکیل شده است. عوامل مؤثر بر آب‌وهوا: زاویهٔ تابش خورشید و عرض جغرافیایی، دوری و نزدیکی به دریا و اقیانوس، ارتفاع از سطح زمین و فشار هوا و جریان باد.

۱۲ صفحه ۳۹ فعالیت

۱) زیست‌کره برای حیات به هر یک از سه بخش سنگ‌کره، آب‌کره و هواکره چه نیازی دارد؟ توضیح دهید.
۲) آیات قرآن کریم را بخوانید و ارتباط آن‌ها را با این درس توضیح دهید.

۱) موجودات زنده از **سنگ‌کره** خاک و مواد معدنی برای رشد گیاهان، مسکن و مواد اولیه می‌گیرند؛ از **آب‌کره** آب آشامیدنی و آب لازم برای رشد گیاهان و زندگی آبزیان؛ و از **هواکره** اکسیژن برای تنفس، دی‌اکسیدکربن برای گیاهان، گرمای مناسب و محافظت در برابر پرتوهای زیان‌آور خورشید.

۲) آیهٔ ۲۲ سورهٔ بقره می‌فرماید خداوند زمین را بستر و آسمان را سقف شما قرار داد و از آسمان آبی فرو فرستاد تا با آن میوه‌ها برویاند و روزی شما باشد؛ و آیهٔ ۲۹ سورهٔ شوری از جنبندگان پراکنده در آسمان‌ها و زمین سخن می‌گوید. این آیات نشان می‌دهند سنگ‌کره (زمین)، هواکره (آسمان) و آب‌کره (باران) برای زندگی موجودات زنده، یعنی زیست‌کره، فراهم شده‌اند و نعمت‌های الهی هستند.

۱۳ صفحه ۳۸ فعالیت

با توجه به شکل مقابل بگویید دو نیمکرهٔ شمالی و جنوبی از نظر وسعت آب‌هایشان چه تفاوتی با هم دارند؟

آب‌ها در نیمکرهٔ جنوبی وسعت بیشتری دارند (حدود ۸۱ درصد آب)؛ در نیمکرهٔ شمالی خشکی‌ها بیشتر است و آب‌ها حدود ۶۱ درصد را در بر می‌گیرند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۴ صفحه ۴۳ فعالیت

سال گذشته با چند مجموعهٔ بزرگ خشکی‌ها، یعنی قاره‌های آسیا، اروپا، آفریقا، آمریکا، استرالیا و اقیانوسیه آشنا شدید. آن‌ها را روی نقشه نام‌گذاری کنید.

قاره‌ها را روی نقشهٔ ناهمواری‌ها نام‌گذاری کنید: آسیا، اروپا، آفریقا، آمریکای شمالی، آمریکای جنوبی، استرالیا و اقیانوسیه (و قطب جنوب). آسیا بزرگ‌ترین قاره، در شرق اروپا و شمال شرق آفریقا است؛ آمریکای شمالی و جنوبی در غرب اقیانوس اطلس‌اند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۵ صفحه ۴۵ فعالیت

جدولی با دو ستون رسم کنید: الف) کوهستان‌ها و دامنهٔ آن‌ها ب) جلگه‌ها و دشت‌ها. سپس به‌طور گروهی موارد استفاده و بهره‌برداری انسان از هر یک را در همان ستون فهرست کنید.

بهره‌برداری انسان

کوهستان‌ها و دامنهٔ آن‌ها	جلگه‌ها و دشت‌ها
معادن (فلزات، سنگ‌های ساختمانی)	کشاورزی و باغداری (خاک حاصل‌خیز و زمین صاف)
منبع آب (چشمه، برف و یخچال)	ساخت شهر، روستا، کارخانه و فرودگاه
دامداری و چرای دام، مرتع	راه‌سازی و حمل‌ونقل آسان (جاده و راه‌آهن)
جنگل و چوب، گردشگری و کوهنوردی، ورزش‌های زمستانی	دامداری و صنعت
تولید برق (سد)	گردشگری و تفریح

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۱۶ صفحه ۵۱ فعالیت

۱) به تصاویر بالا دقت کنید و توضیح دهید که در هر یک تأثیر فعالیت انسان بر ناهمواری‌ها و محیط طبیعی چگونه است.

۲) گفت‌وگو کنید و دلیل و مثال بیاورید: به نظر شما امروزه انسان بیشتر زندگی خود را با ناهمواری‌های زمین انطباق می‌دهد یا برعکس ناهمواری‌ها را برای مقاصد خود تغییر می‌دهد یا هر دو؟ میزان دستکاری و دخالت انسان در محیط‌های طبیعی نسبت به گذشته بیشتر شده است یا کمتر؟ چرا؟

۱) نمونه‌ها: **سد و جاده**: دره‌ها و رودخانه‌ها تغییر می‌کنند و محیط زیست آبی و جنگلی آسیب می‌بیند؛ **کشت پلکانی**: انسان دامنه‌ها را برای کشاورزی تغییر می‌دهد و از فرسایش خاک جلوگیری می‌کند؛ **معدن**: ناهمواری‌ها را می‌شکافد و محیط را تخریب و آلوده می‌کند؛ **تونل و جاده**: برای حمل‌ونقل از میان کوه راه باز می‌کند؛ **خانه‌های روستایی کندوان**: انسان با سازگاری با طبیعت در دل سنگ‌های نرم خانه ساخته و کمترین تغییر را داده است؛ **دریاچهٔ ارومیه**: برداشت بی‌رویهٔ آب و سدسازی باعث خشک‌شدن بخشی از آن شده است.

۲) امروزه انسان هر دو کار را انجام می‌دهد، اما با پیشرفت فناوری بیشتر ناهمواری‌ها را برای نیازهای خود تغییر می‌دهد (سدسازی، معدن‌کاری، تونل‌سازی، شهرسازی). در گذشته چون ابزار محدود بود انسان بیشتر خود را با طبیعت سازگار می‌کرد؛ بنابراین دخالت او در محیط طبیعی نسبت به گذشته بسیار بیشتر شده است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۷ صفحه ۵۴ فعالیت

۱) با توجه به نقشهٔ صفحهٔ قبل بگویید نیوفاندلند و شرق ژاپن که از مناطق مهم ماهیگیری جهان هستند در محل تلاقی کدام جریان‌های دریایی قرار دارند؟

۲) چرا سفر به اعماق اقیانوس‌ها دشوارتر از صعود به قله‌هاست؟ چند دلیل ذکر کنید.

۳) کاربرگهٔ شمارهٔ ۳ را در کلاس انجام دهید.

۱) نیوفاندلند: محل برخورد جریان گرم **گلف‌استریم** و جریان سرد **لابرادور**. شرق ژاپن: محل برخورد جریان گرم **کوروشیو** و جریان سرد **اویاشیو**.

۲) فشار آب در اعماق بسیار زیاد است؛ محیط کاملاً تاریک است؛ دمای آب بسیار پایین است؛ برای سفر به اعماق باید از زیردریایی‌ها و تجهیزات ویژه و گران‌قیمت استفاده کرد، اما صعود به قله‌ها با تجهیزات ساده‌تر ممکن است.

۳) کاربرگهٔ ۳ روی نقشه و تصویر تکمیل می‌شود و پاسخ آن تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۸ صفحه ۵۸ فعالیت

۱) دربارهٔ نسبت خشکی‌ها و آب‌های کرهٔ زمین فکر کنید و بگویید اگر چنین نسبتی برعکس می‌شد چه اتفاق‌هایی می‌افتاد؟

۲) الف) خبر صفحهٔ قبل را بخوانید. این خبر از چه جنبه‌هایی مهم است؟

ب) برخی از کشورهای قدرتمند در برابر یک توافق بین‌المللی برای حفاظت و واپایش (کنترل) اقیانوس‌ها مقاومت می‌کنند و با این کار چندان موافق نیستند. به نظر شما چرا؟

۱) اگر خشکی‌ها ۷۱ درصد و آب‌ها ۲۹ درصد بودند، بخار آب و بارش کمتر می‌شد؛ بیابان‌ها و مناطق خشک گسترش می‌یافت؛ دمای زمین نوسان بیشتری پیدا می‌کرد؛ منابع غذایی دریایی و حمل‌ونقل دریایی کم می‌شد و آب شیرین کمیاب‌تر می‌شد.

۲) الف) خبر نشان می‌دهد اقیانوس‌ها متعلق به همهٔ مردم جهان‌اند و آلودگی و صید بی‌رویه آن‌ها را تهدید می‌کند؛ و کشورها پس از سال‌ها گفت‌وگو به یک معاهدهٔ جهانی برای حفاظت از آن‌ها رسیده‌اند. این خبر از نظر محیط زیست، غذا، اقتصاد و همکاری بین‌المللی مهم است.

ب) چون این کشورها به‌دلیل صید گسترده، حمل‌ونقل و استخراج منابع و صنایع بزرگ و مواد زائد خود از اقیانوس‌ها سود زیادی می‌برند و معاهده، آزادی عمل و منافع اقتصادی و نظامی آن‌ها را محدود می‌کند و هزینه‌هایی بر آن‌ها تحمیل می‌کند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۱۹ صفحه ۶۳ پرسش درون‌متن

چه عواملی موجب چنین تفاوت‌هایی (در آب‌وهوای مناطق مختلف) می‌شود؟

عرض جغرافیایی و زاویهٔ تابش خورشید، دوری و نزدیکی به دریا و اقیانوس (و جریان‌های دریایی)، ارتفاع از سطح زمین، و فشار هوا و جریان باد.

۲۰ صفحه ۷۱ فعالیت

به نقشهٔ صفحهٔ قبل توجه کنید. در دی‌ماه رم سردتر است یا استکهلم؟ چرا؟

سه شهر برگن، استکهلم و سن‌پترزبورگ در یک عرض جغرافیایی قرار دارند اما میانگین دمای این شهرها در دی‌ماه متفاوت است. چرا؟

دو شهر آمین (در کشور فرانسه) و کی‌یف بر روی یک عرض جغرافیایی قرار دارند اما میانگین دمای این دو شهر در دی‌ماه متفاوت است. چرا؟

۱) استکهلم سردتر است؛ زیرا در عرض جغرافیایی بالاتر است و زاویهٔ تابش خورشید در آن مایل‌تر است.

۲) برگن (نروژ) در کنار اقیانوس اطلس است و جریان گرم اقیانوسی از کنارش می‌گذرد و دمای زمستانش معتدل‌تر است؛ استکهلم کمی دورتر و سن‌پترزبورگ در داخل خشکی است و سردتر است. هرچه از دریا دور شویم زمستان سردتر می‌شود.

۳) آمین نزدیک اقیانوس اطلس و تحت تأثیر جریان گرم است و زمستان ملایم‌تری دارد، اما کی‌یف در داخل خشکی و دور از دریا است و در دی‌ماه بسیار سردتر است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۱ صفحه ۷۳ **فعالیت**

به تصویر صفحهٔ ۷۱ توجه کنید. لایهٔ ازون در کدام بخش هواکره قرار دارد؟ آیا می‌توانید در یک جمله بگویید فایدهٔ لایهٔ ازون چیست؟ در این باره پژوهش کنید.

لایهٔ ازون در **استراتوسفر** (لایهٔ دوم هواکره، بالاتر از تروپوسفر) قرار دارد. فایدهٔ آن: جذب پرتوهای فرابنفش زیان‌آور خورشید و محافظت از موجودات زنده در برابر آن‌ها (مانند سرطان پوست).

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۲ صفحه ۷۶ **فعالیت**

۱) الف) چرا کوهنوردان در ارتفاعات بسیار بلند ممکن است با مشکلات تنفسی روبه‌رو شوند؟
ب) چرا در هواپیما قبل از شروع پرواز نحوهٔ استفاده از ماسک اکسیژن به مسافران آموزش داده می‌شود؟
۲) با مشاهدهٔ دقیق محیط زندگی خود بگویید چه کارها و فعالیت‌هایی موجب آلودگی هوا می‌شود؟ فکر می‌کنید برای کاهش آلودگی هوا، مخصوصاً در حمل‌ونقل، چه کارهایی می‌توان انجام داد؟

۱) الف) هرچه بالاتر برویم هوا رقیق‌تر و فشار هوا و مقدار اکسیژن کمتر می‌شود؛ بنابراین بدن اکسیژن کافی دریافت نمی‌کند و تنفس دشوار می‌شود.

ب) چون هواپیما در ارتفاع زیاد پرواز می‌کند و اگر فشار و اکسیژن داخل کابین به‌دلیل حادثه کم شود، مسافران باید فوراً و درست از ماسک استفاده کنند؛ آموزش پیش از پرواز ایمنی را بالا می‌برد.

۲) عوامل آلودگی: دود خودروها، کارخانه‌ها و نیروگاه‌ها، سوزاندن سوخت‌های فسیلی، سوزاندن زباله و گردوغبار. راهکارهای حمل‌ونقل: استفاده از وسایل حمل‌ونقل عمومی (مترو و اتوبوس)، دوچرخه و پیاده‌روی، هم‌سفری، خودروهای برقی و هیبریدی، معاینهٔ فنی خودروها و بهبود کیفیت سوخت، کاهش تردد خودروهای شخصی.

۲۳ صفحه ۷۶ به کار ببندیم

۱) یکی از فعالیت‌های زیر را به دلخواه انجام دهید:

الف) به‌طور گروهی برای حفاظت از اقیانوس‌ها و دریاها پیش‌نویس قوانین تهیه کنید و راهکارهایی را نیز به کشورها توصیه کنید.

ب) به‌طور گروهی پوستری با موضوع حفاظت از آب‌های خلیج فارس برای گردهمایی فرضی سران کشورهای منطقه طراحی کنید و پیامی نیز روی آن بنویسید.

۲) روی برخی افشانه‌ها (اسپری‌ها) نوشتهٔ «ازون را دوست بداریم» یا علامت آن مشاهده می‌شود. پژوهش کنید که منظور از این نوشته یا علامت چیست و این کالاها چه خصوصیتی دارند.

الف) نمونهٔ پیش‌نویس:

1. ریختن زباله، پلاستیک، مواد شیمیایی و پسماند اتمی در دریا ممنوع است.
2. صید ماهی با حجم و زمان مشخص انجام شود تا ماهی‌ها فرصت تولید مثل داشته باشند.
3. مناطقی از دریاها و اقیانوس‌ها به‌عنوان مناطق حفاظت‌شده تعیین شود.
4. کشتی‌ها نفت و فاضلاب را در دریا تخلیه نکنند و متخلفان جریمه شوند.
5. کشورها در پایش و پاکسازی دریاها با هم همکاری کنند.

ب) نمونهٔ پیام پوستر: «خلیج فارس، میراث مشترک ما؛ آن را پاک نگه داریم.» تصویر: نقشهٔ خلیج فارس، ماهی و مرجان، پرچم کشورهای منطقه و یک نفتکش که از دریا فاصله می‌گیرد. این فعالیت عملی است و پوستر باید در کلاس طراحی شود.

۲) این نوشته و علامت یعنی کالا گازهای مضر برای لایهٔ ازون (مانند گاز CFC یا کلروفلوئوروکربن) ندارد و برای لایهٔ ازون و محیط زیست زیان‌آور نیست. چنین کالاهایی «دوستدار ازون» هستند و استفاده از آن‌ها به حفظ لایهٔ ازون کمک می‌کند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل سوم

زیست‌کره

فهرست

۲۴ صفحه ۷۷ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۳ ... ۱۹

۲۵ صفحه ۸۱ · فعالیت — گیاهان و جانوران نواحی مختلف ... ۱۹

۲۶ صفحه ۸۴ · فعالیت — نام‌گذاری زیست‌بوم‌ها روی نقشه ... ۲۰

۲۷ صفحه ۸۵ · فعالیت — گردشگری در زیست‌بوم‌ها ۲۰

۲۸ صفحه ۸۷ · فعالیت — گونه‌های در معرض خطر ۲۱

۲۹ صفحه ۸۹ · فعالیت — دیدگاه‌ها دربارهٔ قطع درختان آمازون و کاهش مصرف کاغذ ... ۲۱

۳۰ صفحه ۹۰ · به کار ببندیم — حفاظت از زیست‌بوم‌ها ۲۲

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲۴ صفحه ۷۷ پرسش آغاز فصل

۱) قلمرو زیست‌بوم‌های مهم جهان کجاست و زیست‌بوم‌ها چگونه در سطح زمین پراکنده شده‌اند؟

۲) مهم‌ترین ویژگی‌های هریک از زیست‌بوم‌ها چیست؟

۳) تنوع و طبقه‌بندی زیست‌بوم‌ها به چه عواملی بستگی دارد؟

۴) چه عواملی زیست‌بوم‌ها را در معرض خطر قرار داده‌اند؟

۵) چرا و چگونه باید از تنوع زیستی محافظت کنیم؟

۱) زیست‌بوم‌های اصلی: تندرا و تایگا در شمال (نزدیک قطب شمال)، جنگل‌های پهن‌برگ و علفزارهای معتدل در عرض‌های میانه، بیشه‌زارها و مراتع مدیترانه‌ای، بیابان‌ها نزدیک مدارهای رأس‌السرطان و رأس‌الجدی، ساوان و جنگل‌های بارانی استوایی در اطراف خط استوا. پراکندگی آن‌ها بیشتر بر اساس آب‌وهوا (دما و بارش) است.

۲) هر زیست‌بوم دما، بارش، پوشش گیاهی و جانوران ویژهٔ خود را دارد؛ مثلاً تندرا بسیار سرد با خزه و گلسنگ، تایگا با جنگل‌های سوزنی‌برگ، جنگل بارانی گرم و مرطوب با بیشترین تنوع زیستی، ساوان علفزار با درختان پراکنده و بیابان بسیار کم‌بارش.

۳) بیشترین تأثیر را آب‌وهوا (دما و بارش) دارد؛ به‌علاوه شکل ناهمواری‌ها، ارتفاع و جنس خاک.

۴) تخریب زیستگاه‌ها (توسعهٔ شهر و جاده و سد بدون برنامه، فعالیت‌های صنعتی، جنگل‌زدایی)، مصرف‌گرایی و تولید زباله، شکار بی‌رویه و آلودگی.

۵) چون تنوع زیستی یکی از نشانه‌های عظمت خلقت و تأمین‌کنندهٔ غذا، دارو و مواد اولیه و اکسیژن است. با استفادهٔ خردمندانه از منابع، ایجاد پارک‌های حفاظت‌شده و همکاری بین‌المللی می‌توان از آن محافظت کرد.

۲۵ صفحه ۸۱ فعالیت

به تصاویر دقت کنید. آیا می‌توانید گیاه و جانوری را که در این دو تصویر مشاهده می‌کنید نام ببرید؟ به نظر شما این گیاهان و جانوران در کدام نواحی جهان یافت می‌شوند؟ چرا؟ اکنون بگویید در هریک از این نواحی کدام گیاهان و جانوران می‌توانند زندگی کنند؟

گیاهان و جانوران را از روی تصویر نام ببرید. هر گونه در ناحیه‌ای زندگی می‌کند که آب‌وهوای مناسب خودش را دارد؛ مثلاً خرس قطبی و گلسنگ در مناطق سرد قطبی، شتر و کاکتوس در بیابان‌های گرم و خشک، میمون و درختان بلند در جنگل‌های بارانی استوایی، شیر و زرافه در ساوان.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۶ صفحه ۸۴ فعالیت

الف) با توجه به نقشه، نام زیست‌بوم‌های تندرا، تایگا، جنگل‌های بارانی استوایی، ساوان و بیابان را روی نقشه در محل مربوط بنویسید.

ب) با مراجعه به یک اطلس بگویید که جنگل‌های بارانی استوایی در کدام قاره‌ها و کشورها وجود دارند و کدام کشور بیشترین وسعت جنگل‌های بارانی استوایی را دارد.

ج) کاربرگهٔ مربوط به این بخش را در کلاس انجام دهید.

الف) تندرا و تایگا در شمال آسیا، اروپا و آمریکای شمالی (تندرا نزدیک‌تر به قطب)؛ جنگل‌های بارانی استوایی دو طرف خط استوا (آمازون، کنگو، جنوب شرق آسیا)؛ ساوان در دو سوی جنگل‌های استوایی (به‌ویژه آفریقا)؛ بیابان‌ها نزدیک مدارهای رأس‌السرطان و رأس‌الجدی (مانند صحرا).

ب) در آمریکای جنوبی (برزیل، پرو، کلمبیا)، آفریقا (جمهوری دموکراتیک کنگو، گابن)، آسیا (اندونزی، مالزی) و استرالیا. بیشترین وسعت را **برزیل** دارد (جنگل‌های آمازون).

ج) کاربرگه روی نقشه و جدول تکمیل می‌شود و پاسخ آن تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۷ صفحه ۸۵ فعالیت

۱) فرض کنید قرار است به شما یک سفر رایگان همراه با گروهی از گردشگران طبیعت (اکوتوریست) جایزه بدهند. کدام زیست‌بوم را برای سفر انتخاب می‌کنید؟ چرا؟

۲) به‌طور گروهی یک برگهٔ تبلیغاتی یا بروشور سفر برای مسافران یکی از زیست‌بوم‌ها تهیه کنید. روی برگه یک پیام جالب برای ترغیب گردشگران به مسافرت به آنجا بنویسید. چند تصویر جذاب از گیاهان یا جانوران آن ناحیه هم روی آن بچسبانید یا نقاشی کنید. در برگه دربارهٔ آب‌وهوا و جانوران و گیاهان آن منطقه مطالبی بنویسید و به مسافران توصیه کنید که هنگام سفر به آن منطقه چه وسایل یا لباس‌هایی به همراه داشته باشند.

۳) کاربرگه‌های شمارهٔ ۵ و ۶ را کامل کنید.

۱) نمونه: ساوان آفریقا را انتخاب می‌کنم؛ چون می‌توان در آن شیر، فیل، زرافه و گورخر را در طبیعت دید و آب‌وهوایش در فصل خشک مناسب سفر است.

۲) نمونهٔ بروشور (ساوان): «به سرزمین جانوران وحشی خوش آمدید!» آب‌وهوا: همیشه گرم با دو فصل خشک و مرطوب. جانوران: شیر، فیل، زرافه، کرگدن، گورخر. گیاهان: علفزار و درختان بائوباب. وسایل: لباس سبک و روشن، کلاه، کرم ضدآفتاب، عینک آفتابی، دوربین و دوربین دوچشمی، آب کافی و دارو.

۳) کاربرگه‌ها روی نقشه و جدول تکمیل می‌شوند و پاسخ آن‌ها تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۸ صفحه ۸۷ فعالیت

با توجه به نقشه:

۱) الف) سه کشور نام ببرید که بیش از ۱۰۰ گونه در معرض خطر دارند. ب) دو کشور نام ببرید که کمتر از ۲۵ گونه در معرض خطر دارند.

۲) نواحی جنوب شرقی آسیا، استرالیا و آمریکای جنوبی را از نظر تعداد گونه‌های در معرض خطر با کانادا و اروپای شمالی مقایسه کنید. علت تفاوت چیست؟

۳) چرا در صحرای آفریقا تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار کم است؟

۱) الف) مثلاً اندونزی، برزیل و اکوادور (یا مالزی، مکزیک و ایالات متحده). **ب)** مثلاً مغولستان و لیبی (کشورهای بیابانی یا بسیار سرد).

۲) در جنوب شرق آسیا، استرالیا و آمریکای جنوبی تعداد گونه‌های در معرض خطر بسیار بیشتر از کانادا و اروپای شمالی است. علت: این مناطق جنگل‌های بارانی و زیست‌بوم‌هایی با تنوع زیستی زیاد دارند و جنگل‌زدایی و تخریب زیستگاه‌ها در آن‌ها بیشتر است؛ اما در کانادا و شمال اروپا آب‌وهوای سرد و تعداد گونه‌ها کمتر است.

۳) چون آب‌وهوای صحرا بسیار گرم و خشک است و تعداد کل گونه‌های گیاهی و جانوری آن کم است؛ جمعیت و فعالیت انسانی آن نیز اندک است و زیستگاه‌ها کمتر تخریب شده‌اند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۲۹ صفحه ۸۹ فعالیت

۱) شما کدام‌یک از دو دیدگاه مطرح‌شده در بالا دربارهٔ قطع درختان آمازون را ترجیح می‌دهید؟ دربارهٔ دلیل خود در کلاس گفت‌وگو کنید.

۲) هرساله تعداد زیادی درخت برای تولید کاغذ قطع می‌شود. با یکدیگر دربارهٔ راه‌های کاهش استفاده از کاغذ تولیدشده از درختان که در چاپ کتاب‌های درسی یا مجله و... استفاده می‌شود گفت‌وگو کنید و نتایج آن را در کلاس بیان کنید.

۱) نمونه: دیدگاه اول را ترجیح می‌دهم؛ زیرا جنگل‌های آمازون «ریه‌های زمین» و متعلق به همهٔ ساکنان زمین‌اند و تخریب آن‌ها آب‌وهوا و تنوع زیستی جهان را به خطر می‌اندازد. ثروت و شغل کوتاه‌مدت ارزش از بین رفتن دائمی جنگل را ندارد؛ البته می‌توان با استفادهٔ خردمندانه و جایگزینی درختان هم به اقتصاد و هم به محیط زیست توجه کرد.

۲) راهکارها: بازیافت کاغذ، استفاده از هر دو روی کاغذ، استفادهٔ دوباره از کتاب‌های درسی (امانت‌دادن کتاب به سال‌های بعد)، استفاده از کتاب و مجلهٔ الکترونیکی، کاهش چاپ غیرضروری، استفاده از دستمال پارچه‌ای به‌جای کاغذی، و استفاده از کاغذهای بازیافتی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۳۰ صفحه ۹۰ به کار ببندیم

۱) فرض کنید قرار است به خودتان، اعضای خانواده و دوستان یا مردمی که در منطقهٔ شما زندگی می‌کنند چند پیشنهاد در مورد نحوهٔ انجام دادن فعالیت‌های روزانه بدهید، به‌طوری که این چند پیشنهاد بتواند به حفاظت از زیست‌بوم منطقهٔ زندگی یا حتی زیست‌بوم‌های جهان کمک کند. پیشنهادهای شما چیست؟ آن‌ها را روی یک برگ کاغذ بنویسید و در کلاس نصب کنید. مثال: به‌جای دستمال کاغذی بیشتر از دستمال پارچه‌ای استفاده کنیم.

۲) فرض کنید به شمال کشور سفر کرده و جنگل‌های ناحیهٔ خزری را دیده‌اید. یک کارت‌پستال درست کنید و روی آن تصویر یک منظره یا یک گونهٔ گیاهی و جانوری این ناحیه را بچسبانید. کارت را برای یک دوست بفرستید.

۳) دربارهٔ شگفتی‌های یکی از گونه‌های گیاهی یا یک جانور تحقیق کنید. آن‌ها را روی یک برگه کاغذ بنویسید و در کلاس بخوانید. سپس بگویید این نکات جالب در نهایت دربارهٔ خالق هستی به ما چه می‌آموزد؟

۱) نمونه پیشنهادها:

- از کیسه‌های پارچه‌ای به‌جای کیسهٔ پلاستیکی استفاده کنیم.
- آب و برق را صرفه‌جویی کنیم و در طبیعت زباله نریزیم.
- کاغذ و پلاستیک و شیشه را بازیافت کنیم.
- تا حد امکان از حمل‌ونقل عمومی یا دوچرخه استفاده کنیم.
- هنگام سفر به طبیعت به گیاهان و جانوران آسیب نرسانیم و آتش روشن نکنیم.

۲) نمونهٔ متن کارت‌پستال: «سلام دوست عزیز! از جنگل‌های سرسبز و بارانی شمال برایت سلام می‌فرستم. درختان بلند راش و بلوط و هوای پاک آنجا بسیار دل‌انگیز است.» (تصویر درختان جنگل یا پرندهٔ سینه‌سرخ را بچسبانید.)

۳) نمونه: لانهٔ زنبور عسل با شش‌ضلعی‌های کاملاً منظم ساخته می‌شود و زنبورها با «رقص» جای گل‌ها را به هم خبر می‌دهند. این نظم و دقت نشان می‌دهد خالق هستی هر موجود را با حکمت و آگاهی آفریده و دانا و توانا است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل چهارم

ساکنان سیاره زمین

فهرست

۳۱ صفحه ۹۰ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۴ و نمودار جمعیت ... ۲۴

۳۲ صفحه ۹۳ · پرسش درون‌متن — نواحی پرتراکم و کم‌تراکم ... ۲۴

۳۳ صفحه ۹۴ · فعالیت — تراکم جمعیت و پرجمعیت‌ترین کشورها ... ۲۴

۳۴ صفحه ۱۰۲ · فعالیت — مهاجرت و کاهش جمعیت ۲۵

۳۵ صفحه ۱۰۵ · فعالیت — نابرابری و توسعهٔ انسانی ۲۶

۳۶ صفحه ۱۰۷ · فعالیت — اقتصاد مبتنی بر مواد خام ۲۷

۳۷ صفحه ۱۰۹ · فعالیت — امید به زندگی و سواد ۲۷

۳۸ صفحه ۱۱۱ · به کار ببندیم — بهبود شاخص توسعهٔ انسانی و مهاجرت ... ۲۸

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۱ صفحه ۹۰ پرسش آغاز فصل

۱) توزیع و تراکم و رشد جمعیت در جهان چگونه است؟

۲) چه عواملی بر شکل پراکندگی و جابه‌جایی جمعیت در نواحی مختلف جهان تأثیر می‌گذارند؟

۳) شاخص توسعهٔ انسانی چیست و بر پایهٔ چه عواملی قرار دارد؟

۴) کشورهای جهان از نظر شاخص توسعهٔ انسانی چه تفاوت‌هایی دارند؟

به نمودار جمعیت جهان توجه کنید. از مطالعهٔ این نمودار چه می‌فهمید؟

۱) جمعیت جهان از مرز ۸ میلیارد گذشته است؛ پراکندگی آن نامساوی است (برخی نواحی بسیار پرتراکم و برخی کم‌تراکم‌اند) و رشد جمعیت در کشورها یکسان نیست (در برخی افزایش و در برخی کاهش).

۲) عوامل طبیعی (آب‌وهوا، آب، خاک حاصل‌خیز، ناهمواری) و عوامل انسانی (شهرها، صنعت، امکانات آموزشی و بهداشتی، امنیت، جنگ و مهاجرت).

۳) شاخصی برای سنجش کیفیت زندگی در کشورها که بر سه عامل درآمد و رفاه، امید به زندگی (بهداشت) و سواد و آموزش استوار است.

۴) کشورها در چهار گروه با توسعهٔ انسانی خیلی بالا، بالا، متوسط و پایین قرار می‌گیرند؛ بیشتر کشورهای اروپا و آمریکای شمالی در گروه بالا و بیشتر کشورهای آفریقایی در گروه پایین‌اند.

۵) رشد جمعیت جهان در سال‌های طولانی ثابت یا بسیار ناچیز بوده است، اما در دویست سال گذشته به‌طور چشمگیر افزایش یافته است. علت اصلی آن کاهش مرگ‌ومیر (به‌ویژه مرگ‌ومیر کودکان) در اثر بهبود بهداشت و پزشکی و بهبود تغذیه بوده است.

۳۲ صفحه ۹۳ پرسش درون‌متن

آیا می‌توانید دو ناحیه یا کشور بسیار پرتراکم و دو ناحیه بسیار کم‌تراکم جمعیت نام ببرید؟

بسیار پرتراکم: بنگلادش و هند (یا چین، ژاپن). بسیار کم‌تراکم: سیبری (روسیه) و جنگل‌های آمازون (یا صحرای آفریقا، شمال کانادا).

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۳۳ صفحه ۹۴ فعالیت

۱) با استفاده از نقشهٔ پراکندگی جمعیت ابتدا نوع تراکم جمعیت (زیاد یا کم) را در مکان‌های زیر مشخص کنید و سپس با توجه به دانسته‌های خود از سال گذشته علت این نوع تراکم را در هر کشور بنویسید.

توشه ای برای موفقیت

۲) پژوهش کنید پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان به ترتیب از رتبهٔ اول تا هفتم کدام کشورها هستند و چقدر جمعیت دارند؟

تراکم جمعیت و علت آن

مکان	نوع تراکم	علت
سیبری (روسیه)	کم	سرمای شدید، یخ‌زدگی زمین و دشواری کشاورزی
شمال کانادا	کم	آب‌وهوای سرد و کوهستانی؛ جمعیت در جنوب متمرکز است
جنگل‌های آمازون	کم	گرما و رطوبت زیاد، جنگل انبوه و دشواری دسترسی
صحرای آفریقا (الجزایر، مصر)	کم	آب‌وهوای گرم و خشک و نبود آب
چین (شرق)	زیاد	جلگه‌های حاصل‌خیز، بارش کافی، صنعت و شهرها
ژاپن	زیاد	جلگه‌های ساحلی محدود و صنعتی‌بودن و شهرنشینی
آلمان	زیاد	آب‌وهوای معتدل، صنعت و امکانات فراوان
بنگلادش	بسیار زیاد	دلتا و جلگهٔ حاصل‌خیز، بارش موسمی و کشاورزی

۲) (بر پایهٔ آمارهای حدود ۲۰۲۳–۲۰۲۴؛ ارقام تقریبی و در حال تغییرند) ۱) هند ≈ ۱٫۴۳ میلیارد، ۲) چین ≈ ۱٫۴۱ میلیارد، ۳) ایالات متحده ≈ ۳۴۰ میلیون، ۴) اندونزی ≈ ۲۸۰ میلیون، ۵) پاکستان ≈ ۲۴۰ میلیون، ۶) نیجریه ≈ ۲۲۰ میلیون، ۷) برزیل ≈ ۲۱۰ میلیون نفر.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۳۴ صفحه ۱۰۲ **فعالیت**

۱) هم‌فکری کنید و به‌طور گروهی جدولی با دو ستون رسم کنید. فهرستی از عواملی را که موجب می‌شود یک مکان مهاجرپذیر باشد در یک ستون بنویسید. فهرستی از عواملی را که موجب می‌شود یک مکان مهاجرفرست باشد در ستون دیگر بنویسید.

۲) آیا افرادی را می‌شناسید که خود یا خانواده‌هایشان از شهر یا روستای دیگری به شهر یا روستای شما مهاجرت کرده باشند؟ دربارهٔ دلایل مهاجرت آن‌ها چه در مبدأ و چه در مقصد پرس‌وجو کنید.

۳) همان‌طور که می‌دانید یکی از عواملی که سبب کاهش جمعیت در برخی نقاط جهان شده کشتار یا انتقال اجباری مردم از نقطه‌ای به نقطهٔ دیگر بوده است، مانند نسل‌کشی برخی بومیان استرالیایی و آمریکایی پس از تصرف آنجا به دست اروپاییان، اسارت چند ده میلیون زن و مرد آفریقایی و انتقال آن‌ها به اروپا و آمریکا برای کار، کشتار چند ده هزار نفر از مردم مسلمان در بوسنی و هرزگوین به دست صرب‌ها، کشتار هزاران مسلمان

ایران توشه
بوسه‌ای برای موفقیت

یمنی به دست حاکمان سعودی و... . فکر می‌کنید کاهش شدید و ناگهانی جمعیت در برخی مناطقی که نام برده شد چه تأثیری بر اقتصاد و جامعهٔ آن منطقه در سال‌های بعد از آن داشته است؟

عوامل مهاجرپذیری و مهاجرفرستی

مهاجرپذیر	مهاجرفرست
فرصت شغلی و درآمد بیشتر	بیکاری و فقر
امنیت و آرامش	جنگ و ناامنی
امکانات آموزشی و بهداشتی خوب	کمبود امکانات آموزشی و درمانی
آب‌وهوای مناسب و خاک حاصل‌خیز	خشکسالی و حوادث طبیعی
دانشگاه‌های معتبر و شهرهای بزرگ	نبود برنامه‌ریزی برای توسعه

۲) پاسخ نمونه: خانواده‌ای از روستا به شهر آمده است؛ دلیل مبدأ: نبود شغل و امکانات آموزشی و درمانی؛ دلیل مقصد: وجود کار، مدرسه و دانشگاه و خدمات بیشتر. (خود دربارهٔ آشنایان پرس‌وجو کنید.)

۳) کاهش ناگهانی جمعیت باعث کمبود نیروی کار و تخصص، رکود اقتصادی، فقر و ویرانی، از بین رفتن فرهنگ و زبان بومیان، و ناپایداری و مشکلات اجتماعی در سال‌های بعد می‌شود؛ بازسازی چنین مناطقی سال‌ها زمان می‌برد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۳۵ صفحه ۱۰۵ **فعالیت**

۱) دربارهٔ علل و عوامل نابرابری توسعهٔ انسانی در جهان گفت‌وگو کنید. به نظر شما کدام عوامل مهم‌ترند؟ چرا؟

۲) با توجه به آنچه دربارهٔ مستعمره‌شدن آفریقا می‌دانید فکر می‌کنید چه ارتباطی بین پایین‌بودن شاخص‌های توسعهٔ انسانی در بیشتر کشورهای آفریقایی و بالابودن آن در بیشتر کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی وجود دارد؟

۳) نمودار الف و شکل ب را توضیح دهید.

۱) عوامل خارجی: استعمار و غارت منابع، اشغال نظامی و دخالت کشورهای سلطه‌گر در امور داخلی؛ عوامل داخلی: وابستگی حکومت‌ها به بیگانگان، استبداد، فرهنگ‌های غلط مانند تنبلی و کم‌اهمیت‌شمردن کار، مدیریت ضعیف، غفلت از استعدادهای داخلی و نبود وحدت و مشارکت مردم. به نظر من استعمار و وابستگی مهم‌ترند؛ زیرا بسیاری از کشورها را از پیشرفت بازداشته‌اند.

۲) کشورهای اروپایی (انگلستان، فرانسه و...) در دوران استعمار منابع طبیعی و انسانی آفریقا را غارت کردند و از آن‌ها برای ثروتمندشدن خود بهره بردند، اما کشورهای آفریقایی ضعیف و فقیر و وابسته ماندند؛ بنابراین شاخص‌های درآمد، بهداشت و آموزش در آفریقا پایین و در اروپا بالا است.

۳) نمودار الف: شاخص توسعهٔ انسانی ایران در بیست سال اخیر روندی افزایشی داشته است. شکل ب: شاخص توسعهٔ انسانی ایران و همسایگانش مقایسه شده است؛ ایران در گروه با توسعهٔ انسانی بالا است و از کشورهایی مانند افغانستان و پاکستان بالاتر قرار دارد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۳۶ صفحه ۱۰۷ **فعالیت**

گفت‌وگو کنید: به نظر شما کشورهایی که اقتصاد و درآمد آن‌ها بر پایهٔ فروش مواد اولیه و خام مانند نفت است در حال و آینده با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند و چه تغییراتی باید در اقتصاد خود ایجاد کنند؟

مشکلات: وابستگی به قیمت جهانی نفت و نوسان درآمد، تمام‌شدن منابع در آینده، آسیب به صنعت و کشاورزی و تولید داخلی، بیکاری و وابستگی به کشورهای خریدار و آلودگی محیط زیست.

تغییرات لازم: تنوع‌بخشیدن به اقتصاد، توسعهٔ صنعت و کشاورزی و صادرات کالای ساخته‌شده به‌جای مواد خام، سرمایه‌گذاری در آموزش و فناوری، و اجرای اقتصاد مقاومتی و دانش‌بنیان.

---

۳۷ صفحه ۱۰۹ **فعالیت**

۱) اکنون میزان امید به زندگی و میانگین سال‌های تحصیل را در چند کشور مقایسه کنید. از این مقایسه چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

۲) سواد و آموزش نقش مهمی در پیشرفت یک کشور دارد. به‌طور گروهی فهرستی از مشکلاتی را که مردم یک کشور در اثر پایین‌بودن سطح سواد و محروم‌بودن از آموزش با آن مواجه می‌شوند تهیه کنید و بخوانید.

۱) نتیجه: کشورهایی که امید به زندگی بالاتر دارند (مانند ژاپن، نروژ) معمولاً میانگین سال‌های تحصیل بالاتری نیز دارند؛ و کشورهای فقیر و جنگ‌زده (مانند افغانستان، سیرالئون) در هر دو شاخص پایین‌اند. یعنی بهداشت، آموزش و درآمد با هم مرتبط‌اند.

۲) بیکاری و درآمد کم، ناآگاهی از حقوق خود و فریب خوردن، بیماری و بهداشت ضعیف، فقر و گرسنگی، عقب‌ماندگی علمی و اقتصادی کشور، مشارکت کم در امور اجتماعی و سیاسی و وابستگی به دیگران.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۳۸ صفحه ۱۱۱ **به کار ببندیم**

یکی از فعالیت‌های زیر را انتخاب کنید و انجام دهید:

۱) فرض کنید شما مسئول بالا بردن شاخص توسعهٔ انسانی در کشور هستید و قرار است فهرستی از چند پیشنهاد مناسب در مورد بهبود هر یک از عوامل توسعهٔ انسانی (درآمد، سواد، امید به زندگی) تهیه کنید. با هم‌فکری دوستانتان این پیشنهادها را بنویسید.

۲) دربارهٔ جلوگیری از مهاجرت از روستا به شهر چند پیشنهاد و راه‌حل بنویسید.

۳) به‌طور گروهی دربارهٔ یکی از موضوعات این فصل پوستری طراحی کنید و روی آن پیامی بنویسید. موضوعاتی چون عدالت و از بین رفتن نابرابری در جهان، جمعیت جوان به‌عنوان ثروت کشور، توسعهٔ انسانی، امید به زندگی.

پیشنهادها برای بهبود شاخص توسعهٔ انسانی

عامل	پیشنهادها
درآمد	ایجاد شغل و رونق تولید، حمایت از کسب‌وکارهای کوچک، مبارزه با فساد و توزیع عادلانهٔ درآمد
سواد و آموزش	ساخت مدرسه در مناطق محروم، آموزش رایگان و با کیفیت، سوادآموزی بزرگسالان، آموزش مهارت
امید به زندگی	گسترش خدمات درمانی و بیمه، تغذیهٔ سالم، آب آشامیدنی بهداشتی، مبارزه با آلودگی هوا

۲) تقویت اقتصاد روستایی (کشاورزی، صنایع دستی و صنایع تبدیلی)، ایجاد شغل و وام برای روستاییان، ساخت مدرسه و درمانگاه و راه در روستا، رساندن برق، گاز و اینترنت و حمایت از گردشگری روستایی.

۳) نمونهٔ پیام پوستر: «جوانان، ثروت واقعی کشور» یا «عدالت، پایهٔ توسعه». تصویر: گروهی از جوانان در حال تحصیل و کار، کرهٔ زمین و ترازوی عدالت. پوستر را در کلاس طراحی کنید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل پنجم

عصر یکپارچگی و شکوفایی

فهرست

۳۹ صفحه ۱۱۴ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۵ ... ۳۰

۴۰ صفحه ۱۱۶ · فعالیت — تغییرات با تأسیس حکومت صفوی ... ۳۰

۴۱ صفحه ۱۲۰ · فعالیت — پایتخت‌ها و ضعف حکومت صفوی ... ۳۰

۴۲ صفحه ۱۲۰ · فعالیت — اقدامات شاه عباس اول ۳۱

۴۳ صفحه ۱۲۱ · فعالیت — انگیزه‌های اروپاییان ۳۱

۴۴ صفحه ۱۲۴ · فعالیت — رونق تجارت و درآمد حکومت ۳۲

۴۵ صفحه ۱۲۶ · فعالیت — مقایسهٔ جشن و عزاداری؛ محتشم کاشانی ... ۳۲

۴۶ صفحه ۱۲۷ · به کار ببندیم — میدان نقش جهان و روزنامهٔ دیواری ... ۳۳

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۳۹ صفحه ۱۱۴ پرسش آغاز فصل

۱) دورهٔ صفویه در تاریخ ایران چه اهمیتی دارد؟

۲) صفویان کشور را چگونه اداره می‌کردند؟

۳) روابط سیاسی و تجاری ایران با دیگر کشورها در دورهٔ صفویه چگونه بوده است؟

۴) جامعه، اقتصاد و فرهنگ ایران در عصر صفوی چه وضعیتی داشته است؟

۱) صفویان ایران را از نظر جغرافیایی و سیاسی یکپارچه کردند (قلمرو آن‌ها به حدود قلمرو دورهٔ ساسانیان رسید)، حکومتی مرکزی و مقتدر تأسیس کردند، وحدت اجتماعی ایرانیان را تقویت کردند و مذهب شیعه را رسمی کردند که تغییرات فرهنگی و اجتماعی مهمی به دنبال داشت.

۲) حکومت مرکزی قدرتمند با شاه در رأس و وزیر بزرگ (اعتمادالدوله) و فرماندهان نظامی؛ شاه اختیار کامل داشت و با استبداد حکومت می‌کرد.

۳) ایران با برخی کشورهای اروپایی روابط سیاسی و بازرگانی برقرار کرد؛ اروپاییان شرکت‌های تجاری ایجاد کردند و برای عقد قرارداد نماینده فرستادند؛ با عثمانی و ازبک‌ها رابطهٔ خصمانه و با کشورهای دیگر روابط تجاری وجود داشت.

۴) کشاورزی، دامداری، صنعت (بافندگی، ابریشم، قالی) و تجارت رونق گرفت؛ شهرنشینی گسترش یافت؛ علم و هنر (معماری، نقاشی، خوشنویسی) شکوفا شد و جشن‌ها و آیین‌های مذهبی و ملی باشکوه برگزار می‌شد.

۴۰ صفحه ۱۱۶ فعالیت

پس از مطالعهٔ متن توضیح دهید که با تأسیس حکومت صفوی چه تغییرات مهم سیاسی، اجتماعی و مذهبی در ایران ایجاد شد.

- **سیاسی:** پایان تفرقه و تجزیه؛ تأسیس حکومت واحد، مستقل و نیرومند؛ یکپارچگی جغرافیایی ایران تا حدود قلمرو دورهٔ ساسانیان.
- **اجتماعی:** قرار گرفتن اقوام ایرانی زیر یک حاکمیت و تقویت همبستگی و اتحاد ایرانیان؛ ایجاد امنیت و رونق شهرها و روستاها.
- **مذهبی:** رسمی‌شدن مذهب شیعه در کشور و گسترش فرهنگ و معارف شیعی.

۴۱ صفحه ۱۲۰ فعالیت

۱) الف) کدام شهرها پایتخت صفویان بودند؟ نام ببرید.

ب) دلیل تغییر پایتخت صفویان را توضیح دهید.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۲) دلایل سیاسی و نظامی ضعف و فروپاشی حکومت صفوی چه بوده است؟

۱) الف) تبریز (شاه اسماعیل اول)، قزوین (شاه تهماسب) و اصفهان (شاه عباس اول).

ب) تبریز همواره در معرض حملهٔ سپاه عثمانی بود، از این رو شاه تهماسب پایتخت را به قزوین برد. شاه عباس اول پس از شکست‌دادن ازبک‌ها و عثمانی‌ها پایتخت را به اصفهان، در مرکز ایران، منتقل کرد تا دور از مرزهای خطرناک باشد و به آبادانی آن بپردازد.

۲) بی‌لیاقتی و ناتوانی شاهان پس از شاه عباس اول (به‌دلیل سیاست کشتن یا کور کردن شاهزادگان که کشورداری نیاموخته بودند)، اختلاف و درگیری مقامات کشوری و لشکری و ناتوانی آنان در انجام مسئولیت‌ها، آشفتگی و هرج‌ومرج در کشور، و حملهٔ افغان‌ها از قندهار که سلطان حسین نتوانست مقابله کند و پس از محاصره اصفهان تسلیم شد.

۴۲ صفحه ۱۲۰ **فعالیت**

۱) الف) آثار و نتایج اقدامات اداری و نظامی شاه عباس اول را توضیح دهید.

ب) کاربرگهٔ مربوط را انجام دهید.

الف) شاه عباس حکومت ولایت‌ها را از سران قزلباش گرفت و به افراد غیرقزلباش سپرد و سپاه جدیدی از افراد غیرقزلباش تشکیل داد که با کمک اروپاییان به تفنگ و توپ مجهز شد. نتیجه: تقویت حکومت مرکزی، جلوگیری از نافرمانی و بی‌نظمی سران قزلباش، شکست ازبک‌ها و عثمانی‌ها و بیرون راندن پرتغالی‌ها از جنوب، و افزایش اقتدار و امنیت کشور.

ب) کاربرگه روی برگهٔ مربوط تکمیل می‌شود و پاسخ آن تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۳ صفحه ۱۲۱ **فعالیت**

انگیزه‌ها و هدف‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اروپاییان از ارتباط با ایران دورهٔ صفوی را از متن درس استخراج و دسته‌بندی کنید.

دسته‌بندی انگیزه‌های اروپاییان

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

سیاسی	اقتصادی	فرهنگی
مقابله با رقیب و دشمن مشترک (عثمانی) با کمک ایران؛ افزایش نفوذ و تحکیم موقعیت خود در ایران (مانند انگلستان و پرتغال)	گسترش و افزایش روابط تجاری، خرید ابریشم و کالاهای ایرانی، عقد قراردادهای بازرگانی و رقابت شرکت‌های تجاری اروپایی	شناخت جغرافیا، منابع طبیعی، عقاید و آداب و رسوم مردم ایران (جهانگردان و سفرنامه‌ها)

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۴ صفحه ۱۲۴ **فعالیت**

متن را مطالعه کنید.

الف) سه عامل گسترش تجارت در عصر صفوی را بیان کنید.

ب) سه منبع عمدهٔ درآمد حکومت صفوی را ذکر کنید.

الف) ۱) یکپارچه‌بودن سرزمین و وجود نظم و امنیت در سراسر کشور؛ ۲) تلاش شاهان به‌ویژه شاه عباس اول و اجازه دادن به شرکت‌های اروپایی برای فعالیت؛ ۳) وجود شبکهٔ وسیع راه‌ها و کاروانسراها و بازارهای بزرگ.

ب) ۱) مالیات از کشاورزان و دامداران؛ ۲) عوارض از کاروان‌های تجاری؛ ۳) صادرات ابریشم که در انحصار شاه بود.

۴۵ صفحه ۱۲۶ **فعالیت**

۱) متن را بخوانید و مراسم جشن و شادی و همچنین تعزیه و عزاداری در عصر صفوی را با روزگار کنونی از جنبه‌های شیوهٔ برگزاری، محل جشن و... مقایسه کنید.

۲) محتشم کاشانی از شاعران و مرثیه‌سرایان برجستهٔ دورهٔ صفویه است. آیا می‌دانید مشهورترین شعر او چیست؟

مقایسهٔ جشن و عزاداری در عصر صفوی و امروز

جنبه	عصر صفوی	امروز
شیوهٔ برگزاری نوروز	نوازندگی نقاره و شیپور در میدان‌های عمومی، تبریک‌گفتن و شادی همگانی	دید و بازدید، سفرهٔ هفت‌سین، پخش برنامه از رسانه‌ها
محل جشن	میدان‌ها، مساجد و ساختمان‌های عمومی	خانه، پارک‌ها و فضاهای تفریحی
عزاداری امام حسین (ع)	روضه‌خوانی، سینه‌زنی و تعزیه در سراسر کشور	هیئت‌ها و دسته‌های عزاداری، مراسم در مسجد و حسینیه، رسانه‌ها

توشه ای برای موفقیت

۲) مشهورترین شعر محتشم کاشانی ترکیب‌بند مشهور «باز این چه شورش است که در خلق عالم است» دربارهٔ واقعهٔ کربلا است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۴۶ صفحه ۱۲۷ **به کار ببندیم**

۱) تصاویر و کارت‌پستال‌هایی از میدان نقش جهان اصفهان تهیه کنید و با خود به کلاس بیاورید. بناهای اصلی این مجموعهٔ تاریخی را مشخص کنید و کارکرد هر یک از بناها و خود میدان را توضیح دهید.

۲) با رجوع به پایگاه اینترنتی شبکهٔ رشد دربارهٔ جشن نوروز و عزاداری امام حسین در دورهٔ صفویه اطلاعاتی گردآوری کنید و آن‌ها را به شکل یک روزنامهٔ دیواری ارائه دهید.

بناهای میدان نقش جهان

بنا	کارکرد
مسجد شاه (امام)	مسجد جامع و محل عبادت عمومی
مسجد شیخ لطف‌الله	مسجد مخصوص خاندان شاه و محل عبادت و تدریس
کاخ عالی‌قاپو	دربار و محل پذیرایی از سفیران و مهمانان خارجی
بازار قیصریه	مرکز تجارت و بازرگانی
خود میدان	محل برگزاری جشن‌ها، رژه، بازی چوگان، گردهمایی و بازار

۲) روزنامهٔ دیواری خود را با عنوان «نوروز و عزاداری در عصر صفوی» تهیه کنید: توضیح مراسم نوروز (نقاره و شیپور، شادی عمومی)، عزاداری (روضه‌خوانی، سینه‌زنی، تعزیه)، تأثیر آن‌ها بر همدلی مردم، و چند تصویر. این فعالیت عملی است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل ششم

ایران از عهد نادرشاه تا ناصرالدین‌شاه

فهرست

۴۷ صفحه ۱۲۹ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۶ ... ۳۵

۴۸ صفحه ۱۲۹ · فعالیت — نابسامانی دورهٔ افشاریه و شیوهٔ به قدرت رسیدن ... ۳۵

۴۹ صفحه ۱۳۰ · فعالیت — انقلاب صنعتی و هدف انگلستان ... ۳۶

۵۰ صفحه ۱۳۱ · پرسش درون‌متن — علم و قدرت ۳۶

۵۱ صفحه ۱۳۷ · فعالیت — اصلاحات امیرکبیر ۳۷

۵۲ صفحه ۱۳۸ · فعالیت — سند فرمان لغو قرارداد توتون و تنباکو ... ۳۸

۵۳ صفحه ۱۳۸ · فعالیت — نهضت تنباکو ۳۸

۵۴ صفحه ۱۳۸ · به کار ببندیم — قائم‌مقام، آثار قاجار و کارگاه‌های بافندگی ... ۳۹

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۴۷ صفحه ۱۲۹ پرسش آغاز فصل

۱) اوضاع سیاسی ایران در دوران سلسله‌های افشاریه، زندیه و قاجاریه چگونه بوده است؟

۲) هجوم نظامی روسیه و انگلستان به ایران در دورهٔ قاجار چه آثار و نتایجی داشته است؟

۳) پیامدهای مداخله و نفوذ سیاسی و اقتصادی روسیه و انگلستان در ایران چه بوده است؟

۴) مردم ایران برای مقابله با مشکلات داخلی و رهایی از نفوذ و دخالت سیاسی و اقتصادی بیگانگان چه کارهایی انجام داده‌اند؟

۱) نادرشاه افشار با شکست افغان‌ها و بیرون راندن روسیه و عثمانی وحدت سیاسی ایران را دوباره برقرار کرد، اما پس از قتل او دوباره جنگ مدعیان آغاز شد. کریم‌خان زند مدتی آرامش و امنیت برقرار کرد، ولی پس از مرگ او جنگ قدرت دوباره شروع شد. آقامحمدخان قاجار ایران را متحد کرد، اما جانشینانش نتوانستند از کشور در برابر هجوم قدرت‌های بزرگ دفاع کنند.

۲) روسیه در جنگ‌های ده‌ساله و دوم با ایران پیروز شد و عهدنامه‌های گلستان و ترکمانچای را تحمیل کرد؛ بخش‌های وسیعی از قفقاز از ایران جدا شد، ایران غرامت پرداخت و حق داشتن کشتی جنگی در دریای خزر را از دست داد. انگلستان نیز با لشکرکشی به خلیج فارس، ایران را به پذیرش جدایی افغانستان و بخش شرقی سیستان و بلوچستان مجبور کرد.

۳) از دست رفتن بخش‌هایی از خاک ایران، واگذاری امتیازهای اقتصادی (بانک، معادن، جنگل، تنباکو و...)، ورشکستگی تولیدکنندگان و بازرگانان ایرانی و وابستگی اقتصادی و سیاسی.

۴) برخی سیاستمداران و اندیشمندان به نوسازی و اصلاح امور دست زدند (عباس‌میرزا، قائم‌مقام، امیرکبیر)، علما و مردم با واگذاری امتیازها مخالفت کردند (نهضت تنباکو) و مردم برای دفاع از وطن داوطلب شدند.

۴۸ صفحه ۱۲۹ فعالیت

۱) با مطالعهٔ درس و راهنمایی دبیر خود دلایل و عوامل مهم نابسامانی اوضاع اجتماعی و اقتصادی ایران در دوران افشاریه را بررسی و تحلیل کنید.

۲) شیوهٔ به قدرت رسیدن سلسله‌های افشاریه، زندیه و قاجاریه چه شباهتی به هم دارد؟

۳) به نظر شما آقامحمدخان در انتخاب تهران به‌عنوان پایتخت به چه نکته‌هایی توجه داشته است؟

۱) بیشتر دورهٔ دوازده‌سالهٔ نادرشاه صرف جنگ با بیگانگان (افغان‌ها، عثمانی، هند) و سرکوب شورش‌های داخلی شد؛ هزینهٔ سنگین جنگ‌ها و مالیات‌های زیاد کشور را فقیر کرد؛ در سال‌های آخر نادر بدگمان و خشن شد و ناامنی و شورش‌های پیاپی پدید آمد؛ پس از قتل او دوباره جنگ حاکمان محلی و ایل‌ها آغاز شد و امنیت و اقتصاد کشور از بین رفت.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲) هر سه سلسله از ایل‌ها بودند (افشار، زند، قاجار) و با تکیه بر نیروی نظامی ایل خود و شکست‌دادن مدعیان و رقیبان به قدرت رسیدند.

۳) نزدیکی تهران به سرزمین اصلی ایل قاجار (استرآباد و مازندران) و پشتیبانی آن‌ها؛ دوری از مرکز قدرت رقیبان (زندها در جنوب)؛ موقعیت مرکزی و نزدیکی به راه‌های ارتباطی؛ استحکام و دفاع مناسب به‌دلیل نزدیکی به رشته‌کوه البرز و مرزهای شمالی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۴۹ صفحه ۱۳۰ **فعالیت**

۱) دربارهٔ چگونگی تأثیر انقلاب صنعتی بر افزایش قدرت نظامی و سیاسی کشورهای اروپایی و ضعف و فقر برخی کشورهای دیگر در کلاس بحث و گفت‌وگو کنید.

۲) هدف دولت انگلستان از جدا کردن افغانستان و بخش شرقی سیستان و بلوچستان از ایران چه بوده است؟

۳) کاربرگهٔ مربوط را انجام دهید.

۱) انقلاب صنعتی با جایگزینی ماشین به‌جای نیروی انسان، تولید و ثروت اروپا را بسیار افزایش داد و به ساخت سلاح‌ها و کشتی‌های پیشرفته انجامید. اروپاییان برای مواد اولیه و بازار فروش به استعمار کشورهای دیگر پرداختند و ثروت آن‌ها را غارت کردند؛ در نتیجه کشورهای اروپایی قدرتمندتر و کشورهای مستعمره و ضعیف فقیرتر و وابسته شدند.

۲) هدف انگلستان حفظ مستعمرهٔ مهم خود هندوستان و ایجاد منطقهٔ حائل بین هند و ایران بود تا رقیبان (مانند روسیه) از راه ایران به هند دسترسی پیدا نکنند و انگلستان بر شرق ایران و خلیج فارس تسلط یابد.

۳) کاربرگه روی خط زمان و نقشه تکمیل می‌شود و پاسخ آن تصویری است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۵۰ صفحه ۱۳۱ **پرسش درون‌متن**

به نظر شما چرا اگر کشوری به سلاح علم و دانش مجهز نباشد نمی‌تواند قوی شود و در مقابل دشمنانش مقتدرانه بایستد؟

چون قدرت نظامی، اقتصادی و سیاسی امروز بر پایهٔ علم و فناوری است؛ کشوری که علم و صنعت پیشرفته نداشته باشد، سلاح، ارتش و اقتصاد قدرتمند ندارد و در برابر دشمنان مجهز نمی‌تواند از خود دفاع کند (همان‌طور که ایران در جنگ با روسیه شکست خورد).

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.
irantooshe.ir

۵۱ صفحه ۱۳۷ فعالیت

۱) الف) انگیزه و اهداف امیرکبیر از اقدامات اصلاحی چه بوده است؟
ب) شما کدام‌یک از اصلاح‌گری‌های امیرکبیر را مؤثرتر می‌دانید؟ اگر شما جای امیرکبیر بودید چه کارهایی برای پیشرفت ایران در آن زمان می‌کردید؟
۲) به نظر شما چرا امیرکبیر بر استخدام نکردن معلمان و استادان روسی و انگلیسی در دارالفنون اصرار می‌کرد؟
۳) چند مورد از اقدامات امیرکبیر را در زمینهٔ رواج عدالت و پیشرفت علمی و فرهنگی بنویسید.
۴) به نظر شما با توجه به اصلاحات امیرکبیر چرا شاهزادگان و درباریان قاجار و عوامل وابستهٔ خارجی برای برکناری و قتل امیرکبیر توطئه کردند؟

۱) الف) حفظ استقلال کشور و قطع نفوذ روسیه و انگلستان، رفع مشکلات بزرگ آن زمان (شورش در ایالت‌ها، بی‌نظمی اداری و لشکری، خالی‌بودن خزانه) و پیشرفت علمی و اقتصادی ایران.

ب) به نظر من تأسیس دارالفنون مؤثرترین اقدام بود؛ زیرا نیروی متخصص و آگاه تربیت می‌کرد و پایهٔ پیشرفت علمی را فراهم می‌ساخت. اگر جای او بودم، به گسترش مدارس و دانشگاه، رونق صنعت و کشاورزی، تقویت تولید داخلی و ارتش منظم نیز می‌پرداختم.

۲) چون این دو کشور استعمارگر بودند و می‌خواستند در ایران نفوذ کنند؛ امیرکبیر می‌خواست جلوی نفوذ فرهنگی و سیاسی آن‌ها را بگیرد، از این رو معلمانی از کشورهای دیگر مانند اتریش را استخدام کرد.

۳) انتشار روزنامهٔ وقایع اتفاقیه (نخستین روزنامهٔ رسمی)؛ تأسیس دارالفنون؛ ترجمهٔ کتاب‌های اروپایی و توسعهٔ چاپخانه؛ اصلاح امور قضایی و منع شکنجه متهمان؛ احترام به حقوق اقلیت‌های دینی؛ ساخت بیمارستان و مقابله با بیماری‌های واگیر (آبله و وبا)؛ منع رشوه‌خواری و فروش حکومت ایالت‌ها؛ اصلاح قوانین مالیاتی.

۴) چون اصلاحات او منافع آنان را تهدید می‌کرد: قطع رشوه و فروش حکومت ایالت‌ها، کاهش حقوق و مستمری شاه و درباریان، گرفتن مالیات از زمینداران بزرگ و قطع نفوذ بیگانگان؛ آن‌ها با توطئه‌چینی شاه را نسبت به او بدبین کردند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۲ صفحه ۱۳۸ فعالیت

با راهنمایی دبیر خود متن سند را در کلاس بخوانید و به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) فرمان لغو قرارداد توتون و تنباکو توسط چه کسی صادر و توسط چه کسی به مردم ابلاغ شده است؟

ب) فکر می‌کنید چرا در این فرمان هیچ اشاره‌ای به اشتباه شاه و حکومت در انعقاد اولیهٔ قرارداد با استعمارگران نشده، بلکه در مقابل لغو آن به لطف و مرحمت شاه نسبت داده شده است؟

ج) در کدام قسمت‌های فرمان می‌توانید تکبر و خودخواهی شاهانه را ببینید؟ آیا فکر نمی‌کنید که یکی از عوامل پیشرفت‌نکردن ایران در گذشته وجود چنین حکومت و شاهانی بوده است؟

د) وقتی متن این سند را می‌خوانید چه نکته‌هایی شما را بیشتر به فکر وا می‌دارد یا توجه شما را جلب می‌کند؟

الف) فرمان به دستور ناصرالدین‌شاه صادر شد و امین‌السلطان صدراعظم آن را به‌صورت تلگراف برای ابلاغ به مردم فرستاد.

ب) چون حکومت استبدادی خود را مقصر نمی‌دانست و می‌خواست خود را بخشنده و مهربان نشان دهد و آبروی شاه حفظ شود، در حالی که لغو قرارداد نتیجهٔ مبارزهٔ مردم و علما بود.

ج) عباراتی مانند «به مرحمت و رأفت همایونی»، خواستن «دعاگویی وجود مبارک» و «شکرگزاری مراحم کامله همایون» از مردم و تهدید به «تنبیه و سیاست شدید» نشان‌دهندهٔ تکبر و خودخواهی شاهانه است. بله، وجود چنین حکومت‌هایی که خود را مالک کشور می‌دانستند و در برابر مردم پاسخگو نبودند یکی از علل عقب‌ماندگی ایران بوده است.

د) نمونه: اینکه شاه مقصر اصلی بود اما خود را بخشنده نشان داد؛ نقش پیروزمندانهٔ مردم و علما؛ و اینکه حتی حکومت زیر فشار مردم تسلیم شد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۳ صفحه ۱۳۸ فعالیت

الف) دلیل اصلی شکل‌گیری نهضت تنباکو چه بوده است؟

ب) موفقیت نهضت تنباکو از نظر سیاسی و اجتماعی چه اهمیتی داشته است؟

الف) واگذاری انحصار خرید و فروش توتون و تنباکوی ایران به یک انگلیسی در زمان ناصرالدین‌شاه، که به اقتصاد و کشاورزان و بازرگانان ایرانی ضرر می‌زد و نفوذ بیگانگان را بیشتر می‌کرد.

ب) نخستین حرکت جدی مردم ایران برای رهایی از نفوذ و سلطهٔ خارجی و ایستادگی در برابر ستم داخلی بود؛ با رهبری علما (میرزای شیرازی) و همراهی مردم و بازرگانان موفق شد و اعتماد به نفس و روحیهٔ مقاومت و مبارزه را در مردم تقویت کرد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۴ صفحه ۱۳۸ به کار ببندیم

۱) با مراجعه به پایگاه اینترنتی شبکهٔ رشد یا کتاب‌هایی دربارهٔ زندگانی و خدمات میرزا ابوالقاسم قائم‌مقام فراهانی خلاصه‌ای از زندگی‌نامهٔ او را تهیه کنید و در کلاس بخوانید.

۲) پرس‌وجو کنید که آیا در شهر یا روستای محل زندگی شما آثاری از دورهٔ قاجار باقی مانده است؟ در صورت وجود چنین آثاری دربارهٔ یکی از آن‌ها گزارشی به همراه عکس تهیه و به کلاس ارائه کنید.

۳) با مطالعهٔ متن (کاهش کارگاه‌های بافندگی شیراز و اصفهان در دورهٔ قاجار؛ مردم آن شهر مصرف‌کنندهٔ پارچه‌های نخی کارخانه‌های انگلستان شدند) به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:

الف) دلیل کاهش تعداد کارگاه‌های بافندگی در دو شهر شیراز و اصفهان چه بوده است؟

ب) به نظر شما کاهش تعداد کارگاه‌های بافندگی در دورهٔ قاجار از نظر اقتصادی چه آثار و نتایجی برای مردم ایران داشته است؟

ج) از این موضوع تاریخی برای اقتصاد کشور در شرایط کنونی چه پندی می‌توان گرفت؟

---

۱) میرزا ابوالقاسم فراهانی (قائم‌مقام) از رجال و ادیبان بزرگ دورهٔ قاجار بود؛ وزیر عباس‌میرزا و سپس صدراعظم محمدشاه شد. او نثری ساده و روان داشت، به اصلاح امور و نوسازی کشور و مقابله با نفوذ بیگانگان توجه داشت و در نهایت به دستور محمدشاه کشته شد (حدود سال ۱۲۵۱ ق.). خلاصهٔ زندگی‌نامه را با کمک منابع تکمیل کنید.

۲) نمونهٔ گزارش: نام بنا (مثلاً کاخ، مسجد، حمام یا خانهٔ قدیمی)، محل، سال ساخت، کاربرد و وضع کنونی آن را بنویسید و عکس بچسبانید. این فعالیت عملی است.

۳) الف) ورود پارچه‌های نخی ارزان کارخانه‌های انگلستان به ایران که بدون حقوق گمرکی یا با گمرک ناچیز وارد می‌شد؛ تولیدکنندگان ایرانی نمی‌توانستند با آن‌ها رقابت کنند.

ب) ورشکستگی و بیکاری تولیدکنندگان و کارگران، فقر، وابستگی اقتصادی به خارج، خروج سرمایه از کشور و تضعیف اقتصاد ملی.

ج) باید از تولید داخلی حمایت کرد، از کالای ایرانی استفاده کرد، با واردات بی‌رویه مقابله کرد و صنعت و کشاورزی را تقویت نمود تا کشور وابسته نشود.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل هفتم

ایران در عصر مشروطه

فهرست

۵۵ صفحه ۱۳۹ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۷ ... ۴۱

۵۶ صفحه ۱۴۱ · فعالیت — جریان‌های مؤثر در نهضت مشروطه ... ۴۱

۵۷ صفحه ۱۴۱ · فعالیت — حوادث پس از فرمان مشروطه ... ۴۱

۵۸ صفحه ۱۴۲ · فعالیت — قرارداد ۱۹۰۷ ..... ۴۲

۵۹ صفحه ۱۴۳ · فعالیت — پیامدهای جنگ جهانی اول بر ایران ... ۴۳

۶۰ صفحه ۱۴۴ · فعالیت — قرارداد ۱۹۱۹ ..... ۴۳

۶۱ صفحه ۱۴۵ · فعالیت — کودتای ۱۲۹۹ ..... ۴۳

۶۲ صفحه ۱۵۶ · فعالیت — پل پیروزی متفقین و پیامدهای جنگ جهانی دوم ... ۴۴

۶۳ صفحه ۱۵۸ · فعالیت — نهضت تنباکو، ملی شدن نفت و کودتای ۲۸ مرداد ... ۴۴

۶۴ صفحه ۱۶۱ · به کار ببندیم — شخصیت‌ها و پایبندی شاهان به قانون اساسی ... ۴۴

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۵۵ صفحه ۱۳۹ پرسش آغاز فصل

۱) نهضت مشروطه چرا و چگونه در ایران به وجود آمد؟

۲) موانع و مشکلات داخلی و خارجی حکومت مشروطه در ایران چه بوده است؟

۳) تغییر حکومت قاجاریه به پهلوی چرا و چگونه صورت گرفته است؟

۴) هدف‌ها و نتایج نهضت ملی شدن نفت ایران چه بوده است؟

۱) افزایش نفوذ روسیه و انگلستان، ضعف و ناتوانی مظفرالدین‌شاه، گرانی و مشکلات اقتصادی و آگاهی مردم و علما، آنان را به مبارزه با استبداد و سلطهٔ خارجی واداشت. اعتراض‌ها (فلک‌کردن تجار، تحصن در حرم حضرت عبدالعظیم، مهاجرت علما به قم و بست‌نشینی در سفارت انگلیس) به صدور فرمان مشروطیت و تشکیل مجلس شورا انجامید.

۲) موانع داخلی: تدوین شتابان قانون اساسی و کاستی‌های آن، اختلاف مشروطه‌خواهان، مخالفت محمدعلی‌شاه و طرفداران استبداد؛ موانع خارجی: دخالت روسیه و انگلستان و قرارداد ۱۹۰۷ و جنگ جهانی اول.

۳) پس از جنگ جهانی اول، ایران آشفته و ضعیف بود. انگلستان قرارداد ۱۹۱۹ را بست و پس از شکست آن با کودتای ۱۲۹۹ رضاخان را به قدرت رساند و او با مجلس مؤسسان پادشاهی را از قاجار گرفت.

۴) هدف: کوتاه‌کردن دست بیگانگان از منابع و صنعت نفت و ملی‌کردن آن. نتیجه: تصویب قانون ملی شدن نفت و نخست‌وزیری مصدق؛ ولی با کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ دوباره نفت به اختیار بیگانگان درآمد.

۵۶ صفحه ۱۴۱ فعالیت

چه جریان‌هایی با چه تفاوت‌هایی در نهضت مشروطه نقش مؤثری داشتند؟

- **علما و مردم مذهبی** (آیت‌الله طباطبایی، بهبهانی، شیخ فضل‌الله نوری): خواستار عدالت‌خانه و اجرای قانون اسلام و حکومت قانون بر پایهٔ ارزش‌های اسلامی؛
- **روشنفکران و غرب‌گرایان:** خواهان الگوبرداری از نظام مشروطهٔ غربی؛
- **تجار و بازاریان:** معترض به گرانی، بی‌عدالتی و نفوذ خارجی؛
- **طرفداران استبداد** (شاه و درباریان با پشتیبانی روسیه): مخالف مشروطه.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۷ صفحه ۱۴۱ فعالیت

چه حوادث مهمی در فاصلهٔ فرمان مشروطیت تا آغاز جنگ جهانی اول رخ داد؟

مهم‌ترین موانع و مشکلات داخلی نظام مشروطه را توضیح دهید.

حوادث: تدوین قانون اساسی و متمم آن؛ درگذشت مظفرالدین‌شاه و پادشاهی محمدعلی‌شاه؛ به توپ بستن مجلس و انحلال آن؛ مقاومت تبریز به رهبری ستارخان و باقرخان؛ فتح تهران توسط مشروطه‌خواهان، برکناری محمدعلی‌شاه و پادشاهی احمدشاه؛ قرارداد ۱۹۰۷ و تقسیم ایران میان روسیه و انگلستان؛ اشغال تبریز و مشهد توسط نیروهای روس.

موانع و مشکلات داخلی: تنظیم شتابان قانون اساسی و وجود کاستی‌ها که نیاز به متمم داشت، اختلاف و درگیری میان موافقان و مخالفان مشروطه، ناآگاهی بسیاری از مردم از ماهیت مشروطه و القای مشروطهٔ غربی از سوی انگلیس، استبداد و مخالفت محمدعلی‌شاه و طرفدارانش، و ضعف دولت مرکزی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۸ صفحه ۱۴۲ فعالیت

پس از مطالعهٔ متن به نقشه دقت کنید و بگویید:

الف) روسیه و انگلستان در قرارداد ۱۹۰۷ تقریباً کدام نواحی ایران را تحت نفوذ خود گرفتند؟

ب) هدف انگلستان و روسیه از امضای قرارداد ۱۹۰۷ چه بوده است؟

ج) قرارداد ۱۹۰۷ چه نتایجی برای ایران داشته است؟

الف) روسیه نواحی شمالی ایران و انگلستان نواحی جنوبی و جنوب شرقی را تحت نفوذ گرفت و منطقهٔ میانی بی‌طرف ماند.

ب) مقابله با قدرت روزافزون آلمان و متحدانش؛ از این رو به‌جای رقابت با یکدیگر، همکاری کردند و ایران را میان خود تقسیم نمودند.

ج) روسیه با خیالی آسوده در امور داخلی ایران مداخله می‌کرد و اجازه نمی‌داد دولت و مجلس اوضاع را سروسامان دهند؛ نیروهای روس وارد ایران شدند، مشروطه‌خواهان را در تبریز کشتند و حرم امام رضا (ع) را در مشهد به گلوله بستند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۵۹ صفحه ۱۴۳ فعالیت

آثار و پیامدهای سیاسی و اجتماعی جنگ جهانی اول در ایران را از متن درس استخراج و فهرست کنید.

سیاسی: نقض بی‌طرفی ایران و اشغال آن توسط روسیه، انگلستان و عثمانی؛ تبدیل بخش‌هایی از ایران به صحنهٔ نبرد؛ بی‌ثباتی و آشفتگی؛ ضعف شدید دولت مرکزی و از دست دادن تسلط بر کشور؛ نافرمانی و سرپیچی از دولت مرکزی.

اجتماعی: از بین رفتن امنیت و آسایش مردم؛ قحطی، فقر، گرسنگی و شیوع بیماری‌های واگیر؛ مرگ چند میلیون ایرانی (با دخالت انگلیس در بازار و ایجاد مانع در تأمین آذوقه)؛ مقاومت‌های مردمی مانند رئیس‌علی دلواری.

۶۰ صفحه ۱۴۴ فعالیت

دلیل مخالفت گستردهٔ آزادی‌خواهان با قرارداد ۱۹۱۹ چه بوده است؟

بر اساس این قرارداد اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و مالی انگلستان قرار می‌گرفت و عملاً استقلال ایران از دست می‌رفت و ایران تحت‌الحمایهٔ انگلستان می‌شد؛ بنابراین آزادی‌خواهان و علمایی مانند مدرس و خیابانی با آن مخالفت کردند.

۶۱ صفحه ۱۴۵ فعالیت

الف) علت کودتای ۱۲۹۹ چه بوده است؟

ب) کدام شرایط و عوامل داخلی و خارجی به رضاخان در دستیابی به قدرت کمک کرده است؟

الف) انگلستان پس از ناکامی در اجرای قرارداد ۱۹۱۹ برای رسیدن به اهداف استعماری خود در ایران، از راه کودتا رضاخان و سیدضیاءالدین طباطبایی را به‌عنوان مهره‌های نظامی و سیاسی انتخاب کرد.

ب) خارجی: حمایت انگلستان. **داخلی:** آشفتگی و ضعف دولت مرکزی و احمدشاه پس از جنگ جهانی اول، فرماندهی نیروی قزاق، روحیهٔ استبدادی رضاخان، ایجاد رعب و حکومت نظامی، تبلیغات طرفدارانش، تظاهر او به مذهبی‌بودن، استفاده از مقام وزیر جنگ و نخست‌وزیر و وارد کردن طرفدارانش به مجلس و تشکیل مجلس مؤسسان.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۲ صفحه ۱۵۶ فعالیت

الف) کشور ما در دو جنگ جهانی اول و دوم «پل پیروزی متفقین» لقب گرفت. با راهنمایی دبیر خود و با هم‌فکری یکدیگر بگویید چرا این لقب به ایران داده شد؟

ب) آثار و پیامدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جنگ جهانی دوم بر ایران چه بوده است؟

الف) به‌دلیل موقعیت جغرافیایی ایران، متفقین ایران را اشغال کردند و از راه‌ها و راه‌آهن سراسری و منابع آن برای ارسال تجهیزات و کمک به شوروی و تأمین نیازهای خود استفاده نمودند.

ب) سیاسی: اشغال ایران و تبعید رضاشاه و به قدرت رسیدن محمدرضا؛ بی‌اعتنایی متفقین به شاه ایران (کنفرانس تهران)؛ **اقتصادی:** خسارت‌ها و عقب‌ماندگی، گرانی و کمبود مواد غذایی به‌ویژه نان؛ **اجتماعی:** گرسنگی و سوءتغذیه و مرگ تعداد زیادی از مردم.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۳ صفحه ۱۵۸ فعالیت

۱) هم‌فکری کنید و بگویید به نظر شما چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در اهداف نهضت تنباکو و نهضت ملی شدن نفت وجود داشت؟

۲) الف) مهم‌ترین دلیل موفقیت کودتای ۲۸ مرداد چه بوده است؟

ب) کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ چه تفاوت و شباهتی با کودتای ۱۲۹۹ داشته است؟

۱) شباهت: هر دو نهضت برای قطع نفوذ و سلطهٔ اقتصادی بیگانگان (انگلستان) بود، با رهبری علما و همراهی مردم. **تفاوت:** نهضت تنباکو برای لغو یک قرارداد (امتیاز) بود، اما نهضت ملی شدن نفت برای ملی‌کردن کل صنعت نفت و در قالب قانون مجلس و دولت مصدق دنبال شد.

۲) الف) اختلاف و تفرقه میان رهبران و گروه‌های پشتیبان نهضت، دلسردشدن مردم و دخالت و برنامه‌ریزی انگلستان و آمریکا؛ ضمن اینکه مصدق به آمریکا اعتماد کرده بود.

ب) شباهت: هر دو کودتا با طراحی و دخالت بیگانگان (انگلیس در ۱۲۹۹ و انگلیس و آمریکا در ۱۳۳۲) و با نیروی نظامی انجام شد و به استبداد انجامید. **تفاوت:** کودتای ۱۲۹۹ برای انتقال قدرت از قاجار به رضاخان بود، ولی کودتای ۲۸ مرداد دولت ملی مصدق را ساقط کرد و محمدرضاشاه را دوباره به قدرت برگرداند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۴ صفحه ۱۶۱ به کار ببندیم

۱) به چند گروه تقسیم شوید و هر گروه دربارهٔ زندگی و اقدامات یکی از این شخصیت‌ها تحقیق کند: میرزا کوچک‌خان جنگلی، آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی، دکتر محمد مصدق، شهید سید مجتبی نواب صفوی.

۲) با توجه به دانسته‌های خود یک مورد از عملکردهای شاهان زیر را که نشان بدهد آن‌ها به قانون اساسی مشروطه پایبند بوده یا نبوده‌اند بنویسید: محمدعلی‌شاه، احمدشاه، رضاشاه، محمدرضا شاه.

نمونه تحقیق دربارهٔ شخصیت‌ها

شخصیت	خلاصه
میرزا کوچک‌خان جنگلی	رهبر نهضت جنگل در گیلان؛ مبارزه با استبداد و نفوذ بیگانگان؛ با خشونت سرکوب شد و به شهادت رسید
آیت‌الله سید ابوالقاسم کاشانی	مجتهد مبارز؛ از رهبران نهضت ملی شدن نفت
دکتر محمد مصدق	نخست‌وزیر دورهٔ ملی شدن نفت؛ با کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ سرنگون شد
شهید سید مجتبی نواب صفوی	روحانی مبارز و بنیان‌گذار فدائیان اسلام؛ دی ۱۳۳۴ توسط رژیم شاه تیرباران شد

عملکرد شاهان نسبت به قانون اساسی

شاه	نمونه
محمدعلی‌شاه (ناپایبند)	مجلس را به توپ بست و منحل کرد
احمدشاه (تا حدی پایبند)	از تأیید قرارداد ۱۹۱۹ خودداری کرد؛ ولی به‌دلیل ضعف نتوانست در برابر کودتا بایستد
رضاشاه (ناپایبند)	مجلس و هیئت وزیران استقلال نداشتند؛ احزاب و روزنامه‌های مستقل را سرکوب کرد
محمدرضاشاه (ناپایبند)	پس از کودتای ۲۸ مرداد اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده می‌گرفت و با ساواک مخالفان را سرکوب می‌کرد

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل هشتم

سقوط حکومت شاهنشاهی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی

فهرست

۶۵ صفحه ۱۶۱ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۸ ... ۴۷

۶۶ صفحه ۱۶۳ · فعالیت — اصول ششگانه ۴۷

۶۷ صفحه ۱۶۷ · فعالیت — مبارزات امام خمینی و علل نارضایتی ... ۴۷

۶۸ صفحه ۱۷۴ · فعالیت — تأسیس جمهوری اسلامی و نقش مردم ... ۴۸

۶۹ صفحه ۱۷۷ · فعالیت — ترور شخصیت‌ها و حمایت مردم ... ۴۹

۷۰ صفحه ۱۸۴ · فعالیت — دستاوردهای پس از انقلاب ۴۹

۷۱ صفحه ۱۸۴ · به کار ببندیم — مجلهٔ تاریخ شفاهی ۵۰

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۶۵ صفحه ۱۶۱ پرسش آغاز فصل

۱) نهضت اسلامی مردم ایران به رهبری امام خمینی (ره) چرا و چگونه آغاز شد؟

۲) علل وقوع انقلاب اسلامی چه بود و چه عواملی در پیروزی آن نقش داشت؟

۳) نظام جمهوری اسلامی چگونه برقرار شد؟

۱) مردم مسلمان ایران که خواهان احیای ارزش‌های اسلامی، عدالت و آزادی بودند، در برابر استبداد، ستمگری و فساد حکومت پهلوی و وابستگی آن به بیگانگان قیام کردند. امام خمینی با تکیه بر باورهای دینی مردم را به ایستادگی در برابر ظلم و سلطهٔ بیگانگان فراخواند؛ با مخالفت با تصویب‌نامهٔ انجمن‌های ایالتی و ولایتی، اصول ششگانه و کاپیتولاسیون، نهضت آغاز شد.

۲) علل: استبداد و خفقان، وابستگی به آمریکا و اسرائیل، گسترش فرهنگ غربی و تضعیف ارزش‌های دینی، فساد و فاصلهٔ طبقاتی. عوامل پیروزی: رهبری امام خمینی، ایمان اسلامی، وحدت ملت و حضور گستردهٔ مردم از همهٔ اقشار و فداکاری هزاران شهید.

۳) پس از پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، دولت موقت تشکیل شد، مردم با همه‌پرسی جمهوری اسلامی را به‌عنوان نظام سیاسی برگزیدند و سپس قانون اساسی تدوین و تصویب شد و نهادهای نظام با مشارکت مردم تشکیل شدند.

۶۶ صفحه ۱۶۳ فعالیت

۱) هدف آمریکا از ایجاد تغییراتی در امور اجتماعی و اقتصادی ایران چه بوده است؟

۲) به نظر شما هدف شاه از برگزاری همه‌پرسی اصول ششگانه چه بوده است؟

۱) آمریکا می‌خواست با این تغییرات (اصلاحات ارضی و...) سلطه و نفوذ خود را بر ایران بیشتر کند، بازار ایران را برای کالاهایش داشته باشد، ایران را وابسته و حکومت شاه را برای حفظ منافع خود پایدار نگه دارد و از شورش مردم و نفوذ شوروی جلوگیری کند.

۲) شاه می‌خواست با نمایش طرفداری مردم از اصلاحات، به حکومت خود مشروعیت بدهد، رضایت آمریکا را جلب کند، مخالفانش (به‌ویژه روحانیان) را تضعیف کند و مردم را فریب بدهد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۷ صفحه ۱۶۷ فعالیت

۱) الف) کاربرگهٔ مربوط را انجام دهید.

ب) با مطالعهٔ دقیق درس، اقدامات امام خمینی را در مبارزه با حکومت پهلوی به ترتیب روی نمودار بنویسید.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲) جدولی با سه ستون رسم کنید و دلایل سیاسی - فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نارضایتی مردم از حکومت شاه را به تفکیک در آن بنویسید.

۳) با توجه به آنچه در کتاب آمادگی دفاعی خوانده‌اید دربارهٔ زندگی یکی از شخصیت‌هایی که با حکومت پهلوی مبارزه نمود تحقیق کنید و اهداف وی را در کلاس توضیح دهید.

۱) الف) کاربرگه روی برگهٔ مربوط تکمیل می‌شود و پاسخ آن تصویری است.

1. مخالفت با تصویب‌نامهٔ انجمن‌های ایالتی و ولایتی (۱۳۴۱)
2. مخالفت با اصول ششگانه و همه‌پرسی شاه (۱۳۴۱)
3. اعلام عزای عمومی در نوروز ۱۳۴۲ و پیام به مردم
4. سخنرانی عصر عاشورا در مدرسهٔ فیضیه (۱۳ خرداد ۱۳۴۲) و دستگیری ایشان و قیام ۱۵ خرداد
5. مخالفت با تصویب کاپیتولاسیون (آبان ۱۳۴۳) و تبعید به ترکیه
6. ادامه مبارزه در تبعید (نجف و پاریس) با صدور اعلامیه و پیام و رهبری مردم تا پیروزی انقلاب

دلایل نارضایتی مردم از حکومت شاه

سیاسی - فرهنگی	اجتماعی	اقتصادی
استبداد، خفقان و سرکوب مخالفان توسط ساواک؛ وابستگی به آمریکا و اسرائیل؛ کاپیتولاسیون؛ ترویج فرهنگ غربی و تضعیف ارزش‌های دینی	بی‌عدالتی و تبعیض؛ فاصلهٔ طبقاتی و فقر؛ حاشیه‌نشینی و مهاجرت از روستا به شهر؛ بیکاری و گرانی	حیف‌ومیل و غارت ثروت ملی توسط خاندان پهلوی و مقامات؛ وابستگی اقتصادی؛ اصلاحات ارضی ناموفق و افت کشاورزی؛ وابستگی به درآمد نفت

۳) نمونه: شهید مرتضی مطهری عالم و اندیشمند مبارز بود؛ با سخنرانی و نوشتن کتاب‌ها اسلام انقلابی را به جوانان معرفی کرد و هدفش بیدارسازی مردم، مبارزه با استبداد و سلطهٔ بیگانگان و احیای ارزش‌های اسلامی بود؛ در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۵۸ به شهادت رسید. (می‌توانید دربارهٔ شخصیت دیگری تحقیق کنید.)

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۶۸ صفحه ۱۷۴ **فعالیت**

۱) با مطالعهٔ متن، نمودار روند تأسیس حکومت جمهوری اسلامی را تکمیل کنید.

۲) با توجه به نمودار نقش مردم را در تأسیس نظام جمهوری اسلامی توضیح دهید.

1. پیروزی انقلاب اسلامی (۲۲ بهمن ۱۳۵۷)
2. تعیین هیئت دولت (دولت موقت)
3. همه‌پرسی تعیین نظام سیاسی (۱۲ فروردین ۱۳۵۸) و تأیید جمهوری اسلامی با رأی بسیار بالای مردم

4. انتخاب مجلس خبرگان قانون اساسی و تدوین قانون اساسی
5. همه‌پرسی قانون اساسی (آذر ۱۳۵۸)
6. انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی

۲) مردم با شرکت گسترده در همه‌پرسی‌ها (نظام سیاسی و قانون اساسی) و انتخابات، تعیین‌کنندهٔ اصلی نوع حکومت و قانون اساسی بودند و با نمایندگان و رئیس‌جمهور منتخب خود حکومت را تشکیل دادند؛ همچنین با حضور داوطلبانه در نهادهای انقلابی مانند جهاد سازندگی و کمیته‌ها و سپاه به سازندگی و حفظ نظام کمک کردند.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۶۹ صفحه ۱۷۷ **فعالیت**

۱) با راهنمایی دبیر خود هم‌فکری کنید و بگویید که انقلاب اسلامی با وجود ترور گستردهٔ شخصیت‌های نظام جمهوری اسلامی چرا و چگونه به حرکت خود ادامه داد؟

۲) با مطالعهٔ متن و مراجعه به دانسته‌های قبلی خود دربارهٔ حمایت گستردهٔ مردم از انقلاب اسلامی در سال‌های پس از پیروزی چند دلیل بیاورید.

۱) چون انقلاب بر پایهٔ ایمان و اعتقاد مردم و رهبری قاطع امام خمینی بود، نه وابسته به چند نفر؛ مردم با حضور گسترده در صحنه (تشییع شهدا، انتخابات، جبهه‌ها) و وحدت خود مسئولان جدید را جایگزین کردند و نظام ادامه یافت.

۲) ایمان به اسلام و رهبری امام خمینی؛ خدمات انقلاب مانند جهاد سازندگی، نهضت سوادآموزی و رفع محرومیت؛ ایستادگی در برابر جنگ تحمیلی؛ مشارکت در انتخابات و همه‌پرسی‌ها؛ دستیابی به استقلال، آزادی و عزت ملی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۷۰ صفحه ۱۸۴ **فعالیت**

کشور عزیز ما پس از پیروزی انقلاب اسلامی در زمینه‌های متعددی دارای دستاوردها و پیشرفت‌های چشمگیری بوده است. در کلاس به چند گروه تقسیم شوید و هر گروه دربارهٔ دستاوردها و پیشرفت‌های ایران در یکی از زمینه‌ها (صنعت، کشاورزی، مهندسی و رباتیک، ساخت تجهیزات پزشکی و دارویی، ورزش، المپیادهای علمی جهانی، فناوری‌های زیستی، فناوری‌های فضایی، فناوری‌های نانو، صنایع نظامی یا غیر از این‌ها) گزارشی تهیه و آن را در کلاس ارائه دهد.

- **فضا:** ساخت و پرتاب ماهواره‌های بومی و فرستادن ماهواره به مدار زمین؛

- **پزشکی و زیستی:** تولید داروها و تجهیزات پزشکی پیشرفته و واکسن، سلول‌های بنیادی؛
- **صنعت و مهندسی:** ساخت نیروگاه، سد، خودرو، توربین و ربات؛
- **نانو:** رتبه‌های بالای جهانی در تولید مقاله و محصول نانو؛
- **علمی:** موفقیت در المپیادهای جهانی و ورزشی.

گزارش را در گروه با یکی از موضوعات فوق و با ذکر نمونه و تصویر تکمیل و در کلاس ارائه کنید. این فعالیت گروهی است.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۷۱ صفحه ۱۸۴ به کار ببندیم

به دو گروه الف و ب تقسیم شوید و مجله‌ای به ترتیب زیر طراحی و تولید کنید:

۱) اعضای گروه الف با پدر، مادر، پدربزرگ، مادربزرگ یا یکی از بستگان خود که در تظاهرات دوران انقلاب یا یکی از نهادهای مردمی و انقلابی مانند نهضت سوادآموزی و جهاد سازندگی حضور داشته‌اند گفت‌وگو کنند و خاطرات آنان را از روزهای انقلاب و فعالیت مردمی نهادها پس از پیروزی بنویسند.

۲) اعضای گروه ب با یکی از بستگان یا آشنایان خود که در جبهه‌های جنگ تحمیلی حضور داشته‌اند گفت‌وگو کنند و گزارش آن را به صورت کتبی ارائه دهند.

۳) تاریخ شفاهی ارائه کنید و پس از هم‌فکری عنوانی برای آن انتخاب کنید و مطالب گردآوری‌شده را در قالب مجله تنظیم کنید.

این فعالیت عملی و مبتنی بر مصاحبه با اطرافیان است. نمونه عنوان: «خاطرات روزهای ماندگار» یا «روایت ایثار». برای هر گروه چند پرسش بپرسید (کجا بودید؟ چه چیزی شما را به صحنه کشاند؟ چه خاطره‌ای ماندگار است؟)، پاسخ‌ها را بنویسید و با عکس و تیتر در مجله جمع کنید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل نهم

فرهنگ و هویت

فهرست

۷۲ صفحه ۱۸۵ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۹ ... ۵۲

۷۳ صفحه ۱۸۶ · فعالیت — فرهنگ چیست؟ ۵۲

۷۴ صفحه ۱۸۷ · فعالیت — شیوهٔ زندگی جوامع دیگر ۵۲

۷۵ صفحه ۱۸۸ · فعالیت — فرایند اجتماعی‌شدن و نمادها ۵۳

۷۶ صفحه ۱۹۰ · فعالیت — هنجارها و ارزش‌ها ۵۳

۷۷ صفحه ۱۹۰ · فعالیت — ملاک هنجار خوب و عوامل تغییر فرهنگ ... ۵۴

۷۸ صفحه ۱۸۸ · فعالیت — معرفی خود و شناخت هویت ۵۵

۷۹ صفحه ۱۹۳ · فعالیت — معرفی هویت ایرانی و هویت انقلابی ... ۵۵

۸۰ صفحه ۱۹۴ · به کار ببندیم — هنجارهای ناسازگار و سفر به مناطق ایران ... ۵۶

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۷۲ صفحه ۱۸۵ پرسش آغاز فصل

۱) فرهنگ چیست و لایه‌ها و اجزای مختلف آن کدام‌اند و چگونه با هم ارتباط دارند؟

۲) ابعاد مختلف هویت فردی و اجتماعی کدام‌اند و چه تأثیری بر هم دارند؟

۳) منظور از هویت ملی چیست؟

۴) ویژگی‌های هویت ایرانی کدام‌اند؟

۱) فرهنگ شیوهٔ زندگی یک جامعه است (آداب و رسوم، پوشش، تغذیه، باورها، قوانین و...). فرهنگ مانند لایه‌های یک پیاز است: لایهٔ بیرونی نمادها و هنجارها، و لایهٔ درونی ارزش‌ها و عقاید؛ هر لایه بر لایهٔ دیگر اثر می‌گذارد و عقاید و ارزش‌ها اساس هنجارها و نمادها هستند.

۲) هویت فردی (جسمانی و روانی/اخلاقی) و هویت اجتماعی (نقش‌های ما در گروه‌ها و جامعه)؛ ویژگی‌های جسمی و روانی بر هم اثر می‌گذارند و عضویت در گروه‌ها نیز بر رفتار و شخصیت فرد اثر دارد.

۳) احساس تعلق یک ملت به مجموعه‌ای از نمادها، هنجارها، ارزش‌ها و عقاید مشترک که در یک سرزمین مشخص و طی نسل‌های متوالی پدید آمده‌اند و ریشه در فرهنگ و تاریخ آن ملت دارد.

۴) سرزمین (ایران)، دین (اسلام)، تاریخ کهن و میراث فرهنگی غنی، زبان فارسی و آرمان‌ها و هویت انقلابی.

۷۳ صفحه ۱۸۶ فعالیت

۱) فرهنگ چیست؟ شما چه برداشتی از واژهٔ فرهنگ دارید؟ برداشت خود را از واژهٔ فرهنگ بنویسید و به نوبت در کلاس بخوانید. معلم نکات مشترک را روی تخته بنویسد. پس از پایان درس یک‌بار دیگر نوشتهٔ خودتان و نکات روی تخته را مرور کنید و بگویید برای تکمیل توضیح فرهنگ چه نکات دیگری را اضافه می‌کنید.

نمونهٔ برداشت: فرهنگ یعنی شیوهٔ زندگی مردم یک جامعه که شامل آداب و رسوم، پوشش، غذا، زبان، باورها و ارزش‌ها و قوانین آن‌ها است. نکات تکمیلی: فرهنگ به‌وسیلهٔ مردم جامعه پدید می‌آید و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود (فرایند اجتماعی‌شدن)؛ جامعه بدون فرهنگ و فرهنگ بدون جامعه وجود ندارد؛ فرهنگ لایه‌های بیرونی (نمادها و هنجارها) و درونی (ارزش‌ها و عقاید) دارد.

۷۴ صفحه ۱۸۷ فعالیت

۲) اگر اعضای خانواده‌تان برای زیارت یا سیاحت به کشورهای همسایه یا سایر کشورها سفر کرده‌اند بگویید در هنگام گفت‌وگو از خاطرات سفر به چه نکاتی دربارهٔ شیوهٔ زندگی مردم آن کشورها اشاره می‌کنند؟

۳) اگر دربارهٔ شیوهٔ زندگی یک جامعه در سایر مناطق جهان کتابی خوانده‌اید یا فیلمی دیده‌اید نکته‌هایی از آن را برای هم‌کلاسی‌هایتان توضیح دهید.

۲) معمولاً به نکاتی مانند زبان و گویش، پوشش، غذاها، شیوهٔ سلام و احوال‌پرسی، مهمان‌نوازی، معماری و خانه‌ها، مراسم و جشن‌ها، شیوهٔ رانندگی و رعایت قوانین و رفتار مردم اشاره می‌کنند. (پاسخ را از خاطرات خانوادهٔ خود بنویسید.)

۳) نمونه: در فیلم مستندی دربارهٔ ژاپن دیدم که مردم هنگام سلام کمی خم می‌شوند، کفش‌ها را بیرون از خانه درمی‌آورند، غذای ویژهٔ خود را (سوشی) می‌خورند و جشن‌هایی مانند جشن شکوفه‌های گیلاس دارند. (برای کتاب یا فیلم خودتان بنویسید.)

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۵ صفحه ۱۸۸ **فعالیت**

۱) فرض کنید کودکی از هر نوع ارتباط با آدم‌های دیگر محروم باشد و فقط نیازهای طبیعی‌اش برطرف شود تا زنده بماند. به نظر شما این کودک چه ویژگی‌هایی خواهد داشت؟

۲) با توجه به تصاویر این دو صفحه معنای هر یک از نمادها و رفتارهای نمادین را بیان کنید.

۱) چنین کودکی زبان و ارتباط کلامی را یاد نمی‌گیرد، با هنجارها و ارزش‌ها و رفتارهای اجتماعی آشنا نمی‌شود، توانایی تفکر و عواطف انسانی‌اش رشد نمی‌کند و نمی‌تواند با دیگران زندگی کند؛ یعنی بسیاری از ویژگی‌های انسانی در او شکل نمی‌گیرد.

۲) نماد چیزی است که معنایی فراتر از ظاهر خود دارد؛ مثلاً پرچم نمادی از کشور و استقلال، کبوتر نماد صلح، رنگ سیاه نماد سوگ و عزا، دست‌دادن یا گذاشتن دست روی سینه نماد احترام و دوستی، و چراغ قرمز نماد ایست. معنای هر نماد تصویر کتاب را نیز به همین ترتیب بنویسید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۶ صفحه ۱۹۰ **فعالیت**

۱) دربارهٔ نمادها و هنجارهای مربوط به سلام و احوال‌پرسی و تعارفات در چند منطقهٔ کشور پرس‌وجو کنید و نتیجه را در کلاس بیان کنید.

۲) گفت‌وگو کنید: هر یک از هنجارهای زیر مبتنی بر کدام ارزش‌ها و عقاید اسلامی است؟ توضیح دهید.

الف) برخی نانوایان شب‌های جمعه یک یا چند تنور نان خود را به‌صورت رایگان و صلواتی به مردم می‌دهند.

ب) مردها هنگام ورود به خانهٔ دیگران با صدای بلند «یا الله» می‌گویند.

ج) افراد در موقع دیدن کودک «ماشاءالله» می‌گویند.

د) رزمندگان مسلمان هنگام پیروزی در نبرد «اللّه‌اکبر» می‌گویند.

۱) نمونه: در برخی مناطق هنگام سلام دست می‌دهند و روبوسی می‌کنند، در برخی سر یا دست را روی سینه می‌گذارند؛ در بعضی مناطق عبارت‌هایی مثل «خسته نباشید»، «سلامتی» یا «احوال شما» با لهجهٔ محلی گفته می‌شود و تعارف و تعریف مهمان متفاوت است. (نتیجهٔ پرس‌وجوی خود را بنویسید.)

۲) الف) ارزش‌های انفاق، بخشش، کمک به نیازمندان و ایثار؛ عقیدهٔ به پاداش الهی و برکت. **ب)** احترام به حریم خصوصی دیگران و اجازه‌گرفتن پیش از ورود (آیهٔ «اگر کسی در خانه نبود، وارد نشوید تا اجازه داده شود»)؛ حفظ حجاب و عفت. **ج)** ایمان و توکل بر خدا، یاد و شکرگزاری از خدا و دفع چشم‌زخم به یاد او. **د)** ایمان به توحید و اعتقاد به اینکه پیروزی از جانب خداوند است و توکل بر او.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۷ صفحه ۱۹۰ **فعالیت**

۳) همهٔ هنجارها مفید و خوب نیستند. آیا پیروی کورکورانه از همهٔ هنجارها درست است؟ ملاک تشخیص درست و مفید بودن هنجارها چیست؟

۴) عوامل مختلفی می‌توانند نمادها، ارزش‌ها و هنجارهای یک جامعه را تغییر دهند و در فرهنگ آن جامعه تغییر و دگرگونی پدید آورند. دربارهٔ این عوامل و چگونگی تأثیر آن‌ها بر فرهنگ گفت‌وگو کنید و مثال‌هایی بیاورید.

۳) خیر؛ پیروی کورکورانه درست نیست. ملاک تشخیص هنجارهای درست و مفید، سازگاری آن‌ها با عقل، آموزه‌های دین و ارزش‌های اسلامی و اخلاقی، و منافع و سود جامعه است؛ هر هنجاری که با دین و اخلاق و قانون مغایر باشد یا به فرد و جامعه زیان برساند (مانند فال‌گیری، خودنمایی و پوشش نامناسب) باید کنار گذاشته شود.

۴) عوامل: پیشرفت‌های صنعتی و فناوری (مانند آپارتمان‌نشینی به‌جای زندگی در خانه‌های حیاط‌دار و کم‌شدن دیدار و بازی بچه‌ها)، پیشرفت وسایل حمل‌ونقل و افزایش مسافرت و مهاجرت، رسانه‌های جمعی (تلویزیون و اینترنت و شبکه‌های اجتماعی) و نفوذ فرهنگی بیگانگان و کشورهای سلطه‌گر (تأثیر بر پوشش، سبک زندگی و زبان).

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۸ صفحه ۱۸۸ فعالیت

۱) داوطلبانه جلوی کلاس بایستید و خودتان را با صفات و ویژگی‌هایی که دارید معرفی کنید. شما می‌توانید مشخصات شناسنامه‌ای و خانوادگی، ویژگی‌های ظاهری، خصوصیات اخلاقی، سلیقه‌ها و علایق و مانند آن‌ها را بیان کنید.

گفت‌وگو کنید: ۲) چرا شناخت هویت خود و ویژگی‌های آن اهمیت دارد؟

۳) به نظر شما ما چه مسئولیتی نسبت به ویژگی‌های هویتی قابل تغییر و انتخاب‌شدنی خود داریم؟ چگونه می‌توانیم به بهترین شکل از عهدهٔ این مسئولیت برآییم؟

۴) در درس‌های قبل با موضوع مهاجرت آشنا شدید. به نظر شما مهاجرت از جامعه‌ای به جامعهٔ دیگر در تغییر هویت اجتماعی افراد چه تأثیری می‌تواند داشته باشد؟

۱) نمونه: «من علی هستم، ۱۴ ساله، بلندقد و گندمگون با چشمان قهوه‌ای. دانش‌آموز پایهٔ نهم‌ام، در تیم والیبال مسجد محله عضو هستم، صبور و کنجکاو هستم و به مطالعه و حفظ محیط زیست علاقه دارم.»

۲) چون با شناخت ویژگی‌های خود نقاط قوت و ضعفمان را می‌شناسیم، هدف و مسیر زندگی را درست انتخاب می‌کنیم، خود را از دیگران متمایز می‌دانیم، عزت‌نفس پیدا می‌کنیم و برای رشد و اصلاح خود برنامه‌ریزی می‌کنیم.

۳) ما نسبت به ویژگی‌هایی مانند دانش، مهارت، اخلاق و دین‌داری که قابل تغییرند مسئولیم؛ باید با کسب علم، تمرین اخلاق نیکو، پرهیز از رفتارهای ناپسند و انتخاب دوستان خوب آن‌ها را بهبود دهیم.

۴) مهاجر با ورود به جامعهٔ جدید با زبان، ارزش‌ها و هنجارهای دیگری روبه‌رو می‌شود، عضو گروه‌های اجتماعی جدید می‌شود و نقش‌های تازه می‌گیرد؛ بنابراین ممکن است هویت اجتماعی‌اش تغییر کند یا میان هویت قبلی و جدید دچار سرگردانی شود؛ میزان تغییر بستگی به پایبندی او به ارزش‌های خود دارد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۷۹ صفحه ۱۹۳ فعالیت

۱) با نوشتن نامه به یک دوست فرضی خارجی یا طراحی یک پوستر ویژگی‌های هویت ایرانی را به مردم کشورهای دیگر معرفی کنید.

۲) فکر می‌کنید که یک فرد باید دارای چه ویژگی‌هایی باشد تا هویتی انقلابی داشته باشد؟ می‌توانید به بیانات امام خمینی یا رهبر انقلاب مراجعه کنید و چند ویژگی را که ایشان برای فرد انقلابی بیان کرده‌اند بیابید.

۱) نمونه نامه: «دوست عزیزم، من در ایران زندگی می‌کنم؛ سرزمینی کهن با بیش از چند هزار سال تاریخ. بیشتر مردم ما مسلمانیم و اقلیت‌های دینی هم در کنار هم زندگی می‌کنند. ما به زبان فارسی صحبت می‌کنیم، نوروز را جشن می‌گیریم و میراثی مانند تخت جمشید، اصفهان و شعر حافظ و سعدی داریم. مهمان‌نوازی از ویژگی‌های مردم ایران است.»

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲) ایمان و تقوا، تعهد و احساس مسئولیت، ایستادگی در برابر ظلم و سلطهٔ بیگانگان (استکبارستیزی)، ساده‌زیستی، خودباوری و استقلال‌طلبی، جهاد و فداکاری، مردم‌داری و وحدت و پرهیز از تفرقه.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸۰ صفحه ۱۹۴ **به کار ببندیم**

۱) چند مورد از هنجارها و باورهایی را که در محل زندگی شما وجود دارد و فکر می‌کنید با عقاید و آموزه‌های اسلامی سازگاری ندارد شناسایی و بیان کنید و برای تغییر آن‌ها پیشنهادی بدهید.

۲) شاید تاکنون به منطقه‌ای از ایران سفر کرده و متوجه شده باشید که نوع گویش، پوشش، تغذیه، آداب و رسوم، تعارفات، ساختمان‌ها، وسایل و... مردم آن منطقه با محل زندگی شما تفاوت دارد. خاطرات خود را از یکی از این سفرها با تأکید بر نمادها و هنجارهایی که در آن منطقه مشاهده کرده‌اید بنویسید و در کلاس بخوانید.

نمونه‌هایی از هنجارهای ناسازگار و پیشنهاد تغییر

هنجار یا باور	پیشنهاد
اسراف در مراسم عروسی و مهمانی‌ها (چشم‌وهم‌چشمی)	برگزاری مراسم ساده و آگاه‌سازی خانواده‌ها
فال‌گیری و خرافات	آگاه‌سازی و بیان تعالیم اسلام در مقابله با خرافه
نپرداختن به قطع‌رحم و قهر طولانی	صله‌رحم و دید و بازدید
بی‌توجهی به قوانین رانندگی	رعایت قانون به‌عنوان تکلیف دینی

۲) نمونه خاطره: «در سفر به شیراز دیدم مردم لهجهٔ محلی دارند و غذاهایی مثل کلم‌پلو و کلمبو می‌خورند؛ هنگام سلام به میهمان‌ها خوشامد می‌گویند و در مسجد وکیل و حافظیه به‌عنوان نماد هویت شهر رفت‌وآمد زیاد بود.» (خاطرهٔ سفر خودتان را بنویسید.)

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل دهم

خانواده و جامعه

فهرست

۸۱ صفحه ۱۹۵ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۱۰ ... ۵۸

۸۲ صفحه ۱۹۶ · فعالیت — آداب و رسوم تولد نوزاد ۵۸

۸۳ صفحه ۱۹۷ · گفت‌وگو — مهدکودک، خانهٔ سالمندان، سفارش‌های لقمان و وظایف خواهر و برادر ... ۵۸

۸۴ صفحه ۱۹۸ · فعالیت — مشکلات و حمایت از خانواده ۵۹

۸۵ صفحه ۱۹۹ · به کار ببندیم — قدردانی و دیدار سالمند ۵۹

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۸۱ صفحه ۱۹۵ پرسش آغاز فصل

۱) وظایف و کارکردهای خانواده کدام‌اند؟

۲) خانواده چه نقش و اهمیتی در جامعه دارد؟

۳) برای جلوگیری از آسیب رسیدن به کانون خانواده چه کارهایی می‌توان انجام داد؟

۱) تشکیل نسل جدید و تداوم جامعه، تربیت و اجتماعی‌کردن فرزندان، تأمین آرامش و محبت، تأمین نیازهای اقتصادی و حمایت از اعضا، انتقال فرهنگ و ارزش‌ها.

۲) خانواده کوچک‌ترین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی است؛ سلامت و پایداری جامعه به سلامت خانواده‌ها بستگی دارد، چون افراد در خانواده رشد می‌کنند و ارزش‌ها را می‌آموزند.

۳) رعایت حقوق و وظایف اعضا، احترام و گفت‌وگو، حل مسالمت‌آمیز مشکلات، مدیریت درست اقتصادی، پرهیز از تجمل‌گرایی و تقویت ارتباط با خویشاوندان و صلهٔ رحم.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸۲ صفحه ۱۹۶ فعالیت

آداب و رسوم تولد نوزاد را در شهر یا روستای خود پرس‌وجو کنید و ارزش‌ها و عقاید پشت آن‌ها را توضیح دهید.

نمونه: گفتن اذان و اقامه در گوش نوزاد (باور به یکتاپرستی و آشنایی از ابتدا با دین)، گذاشتن نام نیکو، عقیقه و کمک به نیازمندان (ارزش بخشش و شکرگزاری)، دیدار و هدیه دادن بستگان (ارزش پیوند خویشاوندی و شادی مشترک).

شما می‌توانید آداب محل خود را از بزرگ‌ترها بپرسید و ارزش پشت هر کدام را بنویسید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸۳ صفحه ۱۹۷ گفت‌وگو

۱) مزایا و معایب مهدکودک‌ها و خانه‌های سالمندان را بررسی کنید.

۲) سفارش‌های لقمان حکیم به فرزندش (آیات ۱۳ تا ۱۹ سورهٔ لقمان) را بیان کنید.

۳) وظایف خواهر و برادر بزرگ‌تر و کوچک‌تر نسبت به یکدیگر چیست؟

۱) مزایا: نگهداری حرفه‌ای در نبود والدین یا فرزندان و آموزش مهارت‌ها. معایب: کمبود محبت و ارتباط عاطفی، دوری از خانواده و ضعیف‌شدن پیوندها؛ بهتر است سالمند و کودک در آغوش خانواده بمانند.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۲) نهی از شرک، نیکی به پدر و مادر، پرهیز از گناه (حتی کوچک)، برپایی نماز، امر به معروف و نهی از منکر، صبر، پرهیز از تکبر و بی‌توجهی به مردم، میانه‌روی در راه رفتن و آهسته سخن گفتن.

۳) بزرگ‌تر: مهربانی، راهنمایی و الگو بودن؛ کوچک‌تر: احترام به بزرگ‌تر و پذیرش راهنمایی؛ هر دو: همکاری، گذشت و دوری از دعوا.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۸۴ صفحه ۱۹۸ **فعالیت**

۱) نقش‌آفرینی: یک مشکل فرضی را با گفت‌وگو حل کنید.

۲) پیامدهای نامطلوب تک‌فرزندی چیست؟

۳) حداقل سه پیامد کاهش نرخ باروری را بنویسید.

۴) نمونه‌هایی از مدیریت درست مشکلات خانواده بنویسید.

۵) صلهٔ رحم چه فوایدی دارد؟

۶) چرا اصل دهم قانون اساسی دربارهٔ حمایت از خانواده است؟

۷) بیمه‌شدن اعضای خانواده چه فوایدی دارد؟

۱) نقش‌آفرینی عملی است؛ نکته: با آرامش، گوش‌دادن به نظر طرف مقابل، بیان احساس بدون سرزنش و رسیدن به راه‌حل مشترک.

۲) تنهایی و کمبود همبازی، وابستگی بیش‌ازحد یا لوس‌شدن، فشار انتظارات والدین، کمبود مهارت همکاری و نبود حمایت خانوادگی در آینده.

۳) پیرشدن جمعیت، کمبود نیروی کار جوان، کاهش رشد اقتصادی و بار سنگین‌تر هزینه‌های سالمندان.

۴) مشورت با بزرگ‌ترها و کارشناسان، گفت‌وگوی آرام، برنامه‌ریزی مالی، تقسیم وظایف و گذشت.

۵) تقویت محبت و همبستگی، رفع نیاز و تنهایی، افزایش برکت و آرامش و بهبود روابط اجتماعی.

۶) چون خانواده بنیان جامعه است و حکومت باید با قوانین و تدابیر، پایداری و آسایش آن را حفظ کند.

۷) تأمین هزینهٔ درمان و حوادث، امنیت خاطر در بیماری، بازنشستگی و ازکارافتادگی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۸۵ صفحه ۱۹۹ **به کار ببندیم**

۱) طرحی برای پدر/مادر/برادر/خواهر بدهید و شیوهٔ قدردانی را بنویسید.

۲) جلسهٔ اولیا و دانش‌آموزان دربارهٔ ناسازگاری فرزندان و والدین برگزار کنید.

irantooshe.ir

۳) در یک روز تعطیل از سالمند خانواده دیدار کنید.

۱) مثلاً کمک در کارهای خانه در زمان مناسب و تشکر با یک نامهٔ کوتاه یا گل.

۲) در جلسه هر طرف دلایل ناراحتی را می‌گوید و دربارهٔ احترام متقابل و گفت‌وگو راه‌حل پیشنهاد می‌شود.

۳) فعالیت عملی؛ با دیدار و گوش‌دادن به خاطرات سالمند، تجربهٔ خود را به کلاس گزارش دهید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل یازدهم

حکومت و مردم

فهرست

۸۶ صفحه ۲۰۰ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۱۱ ... ۶۲

۸۷ صفحه ۲۰۳ · فعالیت — وظایف حکومت و قوای سه‌گانه ... ۶۲

۸۸ صفحه ۲۰۴ · فعالیت — مبدأ قوانین و ماهیت حکومت اسلامی ... ۶۲

۸۹ صفحه ۲۰۵ · تحقیق — انتخابات پس از انقلاب ۶۳

۹۰ صفحه ۲۰۶ · فعالیت — ویژگی‌های حکومت، رهبر و نهادهای مؤثر ... ۶۳

۹۱ صفحه ۲۰۷ · فعالیت — شورای اسلامی شهر یا روستا ۶۳

۹۲ صفحه ۲۰۸ · فعالیت — قانون اساسی و حقوق شهروندی ... ۶۳

۹۳ صفحه ۲۰۹ · به کار ببندیم — پوستر، سازمان تأمین اجتماعی و نامه ... ۶۴

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۸۶ صفحه ۲۰۰ پرسش آغاز فصل

۱) چرا به حکومت نیاز داریم؟

۲) دیدگاه اسلام دربارهٔ حکومت چیست؟

۳) کشور ما چه نوع حکومتی دارد و ارکان آن کدام‌اند؟

۴) حقوق و تکالیف شهروندی ما کدام‌اند؟

۱) برای برقراری نظم و امنیت، اجرای قانون و عدالت، تأمین نیازهای عمومی و دفاع از کشور.

۲) اسلام حکومت را لازم می‌داند تا قوانین الهی و عدالت اجرا شود و حاکمیت اصلی از آنِ خداست.

۳) جمهوری اسلامی؛ ارکان: رهبری، قوهٔ مقننه، مجریه و قضائیه، به‌علاوهٔ نهادهایی مانند شورای نگهبان و مجمع تشخیص مصلحت.

۴) حقوقی مانند آزادی، امنیت، برابری، آموزش و تأمین اجتماعی؛ تکالیفی مانند رعایت قانون، پرداخت مالیات، مشارکت در انتخابات و دفاع از کشور.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸۷ صفحه ۲۰۳ فعالیت

وظایف مهم حکومت را به قوای سه‌گانه (مقننه، مجریه، قضائیه) نسبت دهید.

- مقننه: تصویب قوانین، نظارت بر دولت.
- مجریه: اجرای قوانین، اداره کشور، تأمین خدمات عمومی.
- قضائیه: رسیدگی به شکایات و اجرای عدالت، پیشگیری از جرم.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه‌ای برای موفقیت

۸۸ صفحه ۲۰۴ فعالیت

۱) چرا مبدأ اصلی قوانین از دیدگاه اسلام حکمت و اراده خداوند است؟

۲) با آیات صفحهٔ قبل دیدگاه اسلام دربارهٔ ماهیت حکومت را بنویسید.

۱) چون خداوند آفریدگار و آگاه به نیازها و مصلحت انسان است و قوانین او از خطا و منفعت‌طلبی به دور است.

۲) آیات نشان می‌دهند که حکم و فرمانروایی از آنِ خداست و حکومت باید برای اجرای عدالت و قانون الهی باشد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۸۹ صفحه ۲۰۵ تحقیق

تحقیق کنید پس از انقلاب اسلامی چه انتخاباتی و با چه تعداد برگزار شده است.

انواع انتخابات: ریاست‌جمهوری، مجلس شورای اسلامی، مجلس خبرگان رهبری و شوراهای اسلامی شهر و روستا. شمار دقیق آن‌ها را از سایت وزارت کشور استخراج کنید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۰ صفحه ۲۰۶ فعالیت

۱) ویژگی‌های حکومت جمهوری اسلامی و ویژگی‌های رهبر را بنویسید.

۲) توصیه‌های رهبری به کارگزاران را جمع‌آوری و روی تابلو نمایش دهید.

۳) دربارهٔ نهادی مؤثر در مدیریت کلان کشور غیر از رهبری و قوای سه‌گانه تحقیق کنید.

۱) جمهوری اسلامی: مردم‌سالار و مبتنی بر قوانین اسلام؛ رهبر: عادل، آگاه به دین، شجاع و مدیر و مدبر.

۲) فعالیت عملی؛ مانند عدالت، مردم‌داری و پرهیز از تجمل.

۳) مثلاً شورای نگهبان (نظارت بر قوانین و انتخابات) یا مجمع تشخیص مصلحت نظام.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۱ صفحه ۲۰۷ فعالیت

دربارهٔ فعالیت‌های اخیر شورای اسلامی شهر یا روستای خود تحقیق کنید.

شورا نمایندهٔ مردم محل است و دربارهٔ برنامه‌ریزی، خدمات و بودجه تصمیم می‌گیرد؛ گزارش فعالیت‌ها را از شورای محل خود بپرسید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۲ صفحه ۲۰۸ فعالیت

۱) قانون اساسی را بیاورید و اصول مربوط به هر حق را بنویسید.

۲) اصل ۲۱ قانون اساسی دربارهٔ چیست؟

۳) حقوق شهروندی در قانون اساسی را با دورهٔ قاجار و پهلوی مقایسه کنید.

۴) حق تأمین اجتماعی چیست و کدام اصل مربوط است؟

۱) فصل سوم قانون اساسی (اصول ۱۹ تا ۴۲) دربارهٔ حقوق ملت است؛ هر حق را با اصل مربوط بنویسید.

۲) اصل ۲۱: حمایت از حقوق زنان در تمام جهات؛ مانند ایجاد زمینهٔ مساعد برای رشد شخصیت زن و حمایت از مادران و کودکان.

۳) در دورهٔ قاجار و پهلوی آزادی و برابری محدود بود و مردم برای قانون و حق خود مبارزه کردند، اما در قانون اساسی جمهوری اسلامی حقوق شهروندان رسماً تضمین شده است.

۴) حق برخورداری از بیمه و خدمات در بازنشستگی، بیکاری و بیماری؛ اصل ۲۹ قانون اساسی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۳ صفحه ۲۰۹ **به کار ببندیم**

۱) پوستری دربارهٔ یک حق شهروندی و تکلیف مربوط طراحی کنید.

۲) دربارهٔ سازمان تأمین اجتماعی و خدمات آن تحقیق کنید.

۳) به نمایندگان شورای اسلامی شهر یا روستا دربارهٔ مشکلی نامه بنویسید.

۱) مثال: حق آموزش و تکلیف جدی درس‌خواندن و رعایت قوانین مدرسه.

۲) خدمات: بیمهٔ بیماری، بازنشستگی، ازکارافتادگی و بیکاری و مستمری.

۳) نامه: با احترام مشکل را توضیح دهید و راه‌حل پیشنهاد کنید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

گام به گام مطالعات اجتماعی نهم - فصل دوازدهم

بهره‌وری

فهرست

۹۴ صفحه ۲۱۰ · پرسش آغاز فصل — پرسش‌های آغازین فصل ۱۲ ... ۶۶

۹۵ صفحه ۲۱۱ · فعالیت — سخنان پیامبر و امام علی (ع) و بهره‌وری مدرسه ... ۶۶

۹۶ صفحه ۲۱۳ · فعالیت — عوامل بهره‌وری و هنجارهای مانع ... ۶۶

۹۷ صفحه ۲۱۶ · فعالیت — بهره‌وری در مصرف و زندگی ۶۷

۹۸ صفحه ۲۲۹ · فعالیت — بهره‌وری در تولید، توزیع و مصرف ... ۶۷

۹۹ صفحه ۲۳۴ · همفکری — اقتصاد مقاومتی و مسئلهٔ مهمان‌سرا ... ۶۸

۱۰۰ صفحه ۲۳۶ · به کار ببندیم — جایزهٔ بهره‌وری ۶۸

ایران توشه
توشه ای برای موفقیت

۹۴ صفحه ۲۱۰ پرسش آغاز فصل

۱) بهره‌وری چیست و چه عواملی موجب بهره‌وری در کارها می‌شود؟

۲) چگونه می‌توان بهره‌وری را در زندگی فردی و اجتماعی افزایش داد؟

۳) منظور از بهره‌وری در اقتصاد چیست؟

۴) چرا و چگونه باید بهره‌وری را در سطح کشور افزایش داد؟

۱) بهره‌وری یعنی گرفتن بیشترین نتیجه با کمترین هزینه و منابع و با حفظ کیفیت؛ عوامل: برنامه‌ریزی، آگاهی و مهارت، نظم و انضباط، همکاری.

۲) با مدیریت زمان، پرهیز از اسراف، رعایت نظم، یادگیری مهارت و استفادهٔ درست از منابع.

۳) افزایش ستانده (محصول) نسبت به نهاده (کار، سرمایه، مواد و...).

۴) چون منابع محدودند و بهره‌وری باعث رشد اقتصادی و رفاه می‌شود؛ با استاندارد، آموزش، فناوری و مصرف بهینه.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۵ صفحه ۲۱۱ فعالیت

۱) معنی سخنان پیامبر اکرم (ص) و امام علی (ع) دربارهٔ انجام کار محکم و کوچک‌نشمردن کار را بنویسید.

۲) موارد مشابه در خانواده را بیان کنید.

۳) روشی برای افزایش بازدهی یکی از کارهای مدرسه ارائه کنید.

۱) خداوند دوست دارد کار را با دقت و استحکام انجام دهیم؛ هیچ کاری کوچک نیست و نباید بی‌اهمیت شمرده شود.

۲) مثلاً نظم در مرتب‌کردن اتاق یا آشپزی دقیق.

۳) مثال: ثبت حضور و غیاب با فهرست آماده یا ابزار دیجیتال برای صرفه‌جویی در وقت.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۶ صفحه ۲۱۳ فعالیت

۱) عوامل مؤثر در بهره‌وری را از آیات و روایات استخراج کنید.

۲) هنجارهای مانع بهره‌وری را بنویسید.

۳) طرحی برای عروسی ساده ارائه دهید.

۴) دربارهٔ یک کارآفرین متن بنویسید.

۱) دقت و اتقان، تلاش و کوشش، نظم، پرهیز از اسراف و بیهوده‌کاری.

۲) مدگرایی، چشم‌وهم‌چشمی، مهمانی‌های پرهزینه، نداشتن برنامهٔ اوقات فراغت و ورزش، پرخوری.

۳) محدود کردن مهمانان و هزینه‌ها، شام ساده و پرهیز از تجمل.

۴) مثال: فردی که با ایده و پشتکار کسب‌وکاری ساخت و شغل ایجاد کرد.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۷ صفحه ۲۱۶ **فعالیت**

۱) آیا کیف و کمد نامرتب سطح بهره‌وری دانش‌آموز را پایین می‌آورد؟ چرا؟

۲) بودجهٔ ماهانهٔ خانواده را تنظیم کنید؛ فایده‌اش چیست؟

۳) چند پیشنهاد برای بهره‌وری بدهید.

۴) راهکارهای بهره‌وری در مصرف کاغذ چیست؟

۵) تفکیک زباله از مبدأ چه راهکارهایی دارد؟

۶) مواد دورریختنی قابل استفادهٔ مجدد را نام ببرید.

۱) بله؛ پیداکردن وسایل وقت می‌گیرد و باعث فراموشی و استرس می‌شود.

۲) درآمد و هزینه‌ها را می‌نویسیم؛ فایده: کنترل خرج و پس‌انداز.

۳) برنامه‌ریزی روزانه، خاموش‌کردن وسایل برقی و استفادهٔ درست از آب.

۴) استفادهٔ دورو از کاغذ، بازیافت و استفادهٔ دیجیتال.

۵) جداکردن زباله خشک و تر در خانه و مدرسه.

۶) شیشه، بطری، کاغذ و کارتن، لباس کهنه، قوطی.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

۹۸ صفحه ۲۲۹ **فعالیت**

۱) گروه‌ها مراحل تولید و مصرف نان را بررسی کنند و راه‌های بالا بردن بهره‌وری را بگویند.

۲) اگر هزینهٔ تولید به همان اندازه تولید را افزایش دهد، آیا بهره‌وری اتفاق افتاده است؟

۳) در محل زندگی‌تان مراکز خریدی که بهره‌وری در توزیع را بالا برده‌اند توضیح دهید.

۴) چه کارهایی هزینهٔ برق و گاز مدرسه را کم می‌کند؟

۱) مثلاً کشاورزی: بذر مناسب؛ آسیاب: کاهش ضایعات؛ فروش: کاهش مصرف؛ مصرف: پرهیز از دور ریختن نان.

۲) خیر، چون بهره‌وری یعنی افزایش ستانده نسبت به هزینه.

۳) مثلاً فروشگاه‌های زنجیره‌ای نزدیک محل با کیفیت و قیمت مناسب.

۴) خاموش‌کردن وسایل، عایق‌کاری، استفاده از لامپ کم‌مصرف و کنترل ترموستات.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۹۹ صفحه ۲۳۴ **همفکری**

۱) در مهمان‌سرا کدام نظر درست است و چرا؟

۲) دانش‌آموزان از چه راه‌هایی می‌توانند به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی کمک کنند؟ (دست‌کم سه راه)

۱) برگشتن و خاموش‌کردن وسایل درست است، چون اسراف نکردن بهره‌وری و صرفه‌جویی است.

۲) مصرف درست، استفاده از کالای ایرانی و پرهیز از اسراف آب و برق.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

---

۱۰۰ صفحه ۲۳۶ **به کار ببندیم**

به کمک معلم یک جایزهٔ بهره‌وری تعیین کنید و یک هفته مواردی را که بهره‌وری پایین می‌آورند یادداشت کرده و طرحی پیشنهاد دهید.

مثال: جایزهٔ مدرسهٔ کم‌مصرف. در یک هفته موارد هدررفت را بنویسید و یک راه‌حل ارائه دهید.

این جواب ممکن است دقیق نباشد.

این فایل توسط سایت ایران‌توشه تهیه شده است.

irantooshe.ir